

Garanțiile unui proces echitabil conferite de art. 6 par. 1 din Convenție, în cauzele împotriva României (I)

Cristinel Ghigheci,⁶³⁰
judecător,
Curtea de Apel Brașov

Rezumat: În art. 6 par. 1 din Convenție se prevede că „orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil, în mod public și într-un termen rezonabil a cauzei sale (...)”, fiind consacrate ca garanții explicite ale unui proces echitabil doar publicitatea procedurii și termenul rezonabil. Din cea de-a treia caracteristică folosită în textul convenției („în mod echitabil”) rezultă însă, în mod implicit, și alte garanții ale unui proces echitabil, dezvoltate în jurisprudența Curții, cum ar fi egalitatea armelor, principiul contradictorialității, motivarea hotărârilor ș.a.. Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului din cauzele împotriva României oferă posibilitatea dezvoltării unor reguli de stabilire a conținutului acestor drepturi și a modului în care persoanele lezate pot invoca încălcarea lor, în fața Curții, motiv pentru care se impune analiza în detaliu a acestei jurisprudențe.

Din analiza acestei jurisprudențe, adoptate în materia plângerilor întemeiate pe art. 6 paragraful 1 din Convenție, se pot desprinde o serie de principii cu privire la: dreptul persoanelor de a avea acces la o instanță, condiția ca instanța să fie una independentă și imparțială, condiția ca instanța să fie stabilită prin lege, condiția privind egalitatea de arme între părți, necesitatea asigurării respectării principiului contradictorialității în procesul penal, reguli speciale privind judecata în lipsă a inculpatului, reguli privind ascultarea nemijlocită a acestuia de către instanța de judecată, administrarea nemijlocită a probatorului în fața instanței, echitatea procedurii în administrarea și aprecierea probelor și modalitatea de folosire a investigatorilor sub acoperire astfel încât să nu existe o provocare a săvârșirii unei infracțiuni.

Toate aceste principii au fost reiterate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului în cauzele împotriva României, iar cunoașterea în detaliu a argumentelor Curții, pentru constatarea unei încălcări a dreptului la un proces echitabil, sau, dimpotrivă, pentru constatarea neîncălcării acestui drept, este deosebit de importantă pentru organele judiciare. Doar în felul acesta se va putea asigura o interpretare corectă a normelor din dreptul intern, astfel încât aplicarea lor să nu conducă la încălcarea dreptului la un proces echitabil.

⁶³⁰ E-mail profesional: cristinelghigheci@yahoo.com.

Abstract: *In art. 6 par. 1 from Convention, it is stipulated that: „everyone is entitled to a fair and public hearing within a reasonable time (...)”, being consecrated as explicit guaranties of a fair trial only the publicity of the procedure and the reasonable timeframe. From the third characteristic used in the text of the convention („to a fair trial”) it results, implicitly, other guarantees of a fair trial, developed in the jurisprudence of the Court, as the weapons equality, the principle of contradictorality, motivation of the legal judgments etc... The jurisprudence of the European Court of Human Rights, from the cases against Romania, offers the possibility of developing some rules for establishing the content of these rights and the way in which the injured persons can allege infringement of these rights, before the Court, a reason why the in-depth examination of this jurisprudence is mandatory.*

From analyzing this jurisprudence, adopted with regard to the complaints based on art. 6 paragraph 1 from Convention, we can highlight a series of principles regarding: the persons’ right to have access to a Court of justice, as long as the court is independent and impartial, as long as the court is established by law, as long as there is weapons equality between parties, the necessity of ensuring the compliance with the principle of contradictorality in the criminal trial, special rules regarding the trial in absentia of the defendant, rules regarding the direct hearing of the defendant by the court of justice, direct presentation of the evidence before the court, equity of the procedure in administering and judging the evidence and the way of using the undercover investigators in such a way that there will be no pressure to commit a crime.

All these principles have been reiterated by the European Court of Human Rights in the cases against Romania, and the in-depth knowledge of the Court’s arguments, to establish if there has been a violation of the right to a fair trial, or on the contrary, to establish there has been no violation of this right, is particularly important for the judicial bodies. Only in this way, it can be ensured a fair interpretation of the norms of the law, so that their enforcement will not lead to violating the right to a fair trial.

Keywords: *European Court of Human Rights, the right to a fair trial, access to justice, the principle of contradictorality in the criminal trial, undercover investigators.*

1. Dreptul de acces la o instanță.

A. Principii generale.

Art. 6 par. 1 prevede dreptul persoanei de a formula o acțiune înaintea unei instanțe care să hotărască asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale cu caracter civil. Dreptul de acces la instanță în materie civilă reprezintă un aspect al dreptului la un proces echitabil, instituit de art. 6 par. 1 (*Aksoy c. Turciei; Waite și Kennedy c. Germaniei și Golder c. Angliei*).

Curtea a reiterat că textul Convenției nu conferă un drept specific pentru persoana vătămată, care să permită urmărirea penală sau condamnarea unei

persoane pentru săvârșirea unei infracțiuni. Pentru a intra în sfera de aplicare a Convenției, un astfel de drept nu poate fi disociat de dreptul victimei de a formula o acțiune civilă potrivit dispozițiilor naționale. (*Perez c. Franței*, par. 70). Așadar, art. 6 se aplică și în procedura în care acțiunea civilă este alăturată acțiunii penale, cu excepția situației în care partea a renunțat în mod expres la dreptul la despăgubiri (*Gorou c. Greciei nr. 2*).

În cauze care priveau nesoluționarea unei acțiuni civile ca urmare a inadmisibilității sau a încetării procesului penal în care a fost introdusă, Curtea a

luat în considerare existența altor căi de atac aflate la dispoziția reclamantilor pentru a-și realiza pretențiile. În cazurile în care reclamantii dispuneau de căi de atac accesibile și eficiente, a concluzionat că nu a fost încălcat dreptul de acces la un tribunal (*Ernst și alții c. Belgiei*, par. 53-55; *Forum Maritime S.A. c. României*, par. 91-93).

De asemenea, în viziunea Curții, depusă în mai multe hotărâri, Convenția nu garantează, ca atare, un dublu grad de jurisdicție în materie civilă (*Iorga c. României*, par. 44).

Curtea a mai arătat că dreptul de acces la instanță, prevăzut de art. 6 par. 1 din Convenție, nu este un drept absolut, ci poate fi supus unor limitări, însă acestea nu pot fi aplicate într-un mod în care ar aduce atingere însuși substanței dreptului de acces la instanță (*Waite și Kennedy c. Germaniei*, par. 50).

Nu este rolul Curții de a se substitui instanțelor naționale și aparține în primul rând autorităților naționale, în special instanțelor de judecată, să soluționeze probleme de interpretare a legislației naționale (*Pérez de Rada Cavanilles c. Spaniei*, par. 43). Statele contractante se bucură de o anumită marjă de apreciere în această privință, dar decizia finală în privința respectării exigențelor Convenției aparține Curții.

B. Aplicarea principiilor generale în cauzele împotriva României.

Inexistența dreptului de acces la instanță. În cauza *Vișan c. României* Curtea a reținut că la data introducerii acțiunii de către reclamantă, art. 504 din vechiul C. proc. pen., lex specialis în materie de despăgubiri pentru o condamnare eronată, nu acoperea situația acesteia, respectiv solicitarea de despăgubiri pentru că a fost deținută nelegal, în baza unei hotărâri definitive de condamnare. Rezultă că la data respectivă Codul civil era singurul

remediu efectiv aflat la dispoziția reclamantei. Abia la data de 18 mai 1998, decizia Curții Constituționale prin care se extindea sfera de aplicabilitate a art. 504 a devenit publică.

Este adevărat că reclamanta ar fi putut să conteste ea însăși constituționalitatea prevederilor C. proc. pen.. Astfel, ea ar fi putut să formuleze acțiunea în despăgubiri în temeiul art. 504, în termen de un an de la data deciziei definitive pronunțate în cauza sa, adică înainte de luna octombrie 1996, și să invoce o excepție de neconstituționalitate a acelor prevederi în fața instanțelor. Totuși, Curtea consideră că atât timp cât reclamanta avea la dispoziție o cale de atac cu mai multe șanse de succes, și anume acțiunea întemeiată pe dispozițiile referitoare la răspunderea civilă delictuală, ar fi excesiv să se aștepte de la aceasta ca ea să utilizeze o cale de atac cu o finalitate mai puțin previzibilă.

Curtea, ca și Guvernul, nu neagă competența instanțelor interne de a determina temeiul legal al unei acțiuni. Totuși, ea observă că, făcând acest lucru în cauza de față, instanțele au analizat acțiunea conform unor prevederi ce nu erau în vigoare la data formulării acesteia și care au urmat reguli procedurale diferite de cele aplicabile în materie de răspundere civilă delictuală, în special termene-limită diferite pentru introducerea acțiunii. Așadar, reclamanta ar fi trebuit să prevadă eventuala schimbare în legislație și să se conformeze acesteia înainte ca respectiva schimbare să aibă loc efectiv. Din acest motiv, Curtea consideră că gradul de acces acordat de legislația națională nu era suficient pentru a garanta dreptul reclamantei la o instanță.

Mai mult, Curtea nu poate să nu observe faptul că niciuna dintre instanțele care au soluționat cauza reclamantei, în temeiul art. 504, cu excepția Curții Supreme de Justiție în ultimă instanță, nu

a considerat acțiunea ca fiind prescrisă. Faptul că reclamantei i s-a adus la cunoștință intervenția prescripției doar în această etapă târzie a procesului a lipsit-o, odată pentru totdeauna, de orice posibilitate de a-și apăra dreptul la despăgubiri.

Considerentele de mai sus sunt suficiente pentru a îi permite Curții să constate că, în analiza acțiunii reclamantei în temeiul unei prevederi legale care nu era în vigoare la data introducerii acesteia, instanțele interne au încălcat dreptul reclamantei la o instanță.

Omisiunea instanțelor de a se pronunța asupra cererilor în despăgubire.

În cauza *Rotaru c. României* s-a respins acțiunea civilă a reclamantului, întemeiată pe dispozițiile privind răspunderea civilă delictuală, pe motiv că „instanțele judecătorești nu au competența să anuleze sau să modifice conținutul adresei redactate de S.R.I., care este numai depozitar al fondului arhivistic al fostelor organe de siguranță ale statului. Respingându-i acțiunea, instanțele judecătorești nu au încălcat dispozițiile art. 21 din Constituție și nici dispozițiile art. 3 din Codul civil, ci au judecat pricina potrivit competenței prevăzute de Codul de procedură civilă.” Curtea a constatat încălcarea și a art. 6 par. 1 din Convenție, întrucât Curtea de Apel București, investită cu cererea de revizuire, a omis să se pronunțe asupra cererii reclamantului privind acordarea de despăgubiri civile, în cuantum de un leu, omisiune care a adus atingere dreptului la un proces echitabil.

În cauza *Florin Ionescu c. României* reclamantul s-a plâns de faptul că nici procurorul și nici instanțele nu s-au pronunțat cu privire la infracțiunea de înșelăciune, menționată în plângerea penală și în constituirea de parte civilă care a fost alăturată acțiunii penale.

Curtea a reamintit că ea nu se substituie instanțelor naționale în analiza

faptelor și a încadrării lor juridice raportat la legislația națională. Odată ce plângerea penală este înaintată organului judiciar, revine acestuia obligația analizării chestiunilor indicate în plângere de către petent, cu precizarea că acesta are dreptul să dea o nouă încadrare juridică faptelor reclamate. Analizând rechizitoriul din 17 octombrie 2001, Curtea a constatat că procurorul a analizat toate aspectele indicate în plângere de reclamant. Cu privire la susținerea reclamantului în sensul că M.G. a folosit vehiculele și banii societății în interes personal, procurorul a încadrat fapta ca gestiune frauduloasă. Totodată, instanțele, după analiza mijloacelor de probă administrate, nu au considerat necesar să extindă procesul penal pentru alte infracțiuni decât cele pentru care s-a dispus trimiterea în judecată. Din acest motiv, Curtea a considerat că organul de urmărire penală și instanțele au analizat toate aspectele indicate de reclamant în plângere. De asemenea, Curtea a observat că instanțele au indicat motivele pentru care au respins acțiunea civilă formulată de reclamant.

Reclamantul a formulat și o acțiune civilă separată de acțiunea penală, care a fost respinsă ca nefondată; la data de 20 ianuarie 1998, apelul introdus de reclamant a fost suspendat de instanță la cererea acestuia, până la pronunțarea soluției în procesul penal, iar la data de 2 aprilie apelul a fost constatat ca fiind perimat. Curtea a apreciat că acțiunea civilă formulată pe cale separată a constituit un remediu efectiv în rezolvarea pretențiilor civile pretinse de reclamant. Inactivitatea reclamantului în acțiunea civilă și neglijența lui în indicarea noii adrese la care să fie citat nu poate fi imputată instanțelor naționale; mai mult decât atât, reclamantul nici nu a utilizat căile de atac împotriva deciziei de respingere a apelului. Pentru aceste motive, neputându-se considera că

reclamantului i-a fost negat dreptul de acces la instanță sau i-a fost încălcat dreptul la un proces echitabil în soluționarea pretențiilor civile, Curtea a considerat că nu a existat o încălcare a art. 6 par. 1 din Convenție.

Existența unui remediu efectiv. În cauza *Asociația păgubiților din sistemul S.C. Rompetrol S.A. și S.C. Geomin S.A. c. României*, Curtea a reamintit că, în măsura în care reclamantul invocă încălcarea dreptului său de acces la un tribunal, pentru a stabili răspunderea penală a inculpatului C.I. și a altor inculpați, articolul 6 nu garantează dreptul de a urmări penal sau de a condamna alte persoane (a se vedea, printre altele, *Perez c. Franței*, par. 70). Întrebarea care se pune, prin urmare, este dacă nesoluționarea de către instanțele penale a acțiunii civile a reclamantului a încălcat dreptul de acces la un tribunal în materie civilă.

Curtea a reamintit că articolul 6 par. 1 garantează dreptul la un tribunal, în cadrul căruia dreptul de acces, adică dreptul de a sesiza o instanță în materie civilă, constituie un aspect. Totuși, acest drept nu este absolut: el se pretează unor limitări permise implicit, întrucât dreptul, prin însăși natura sa, necesită o reglementare din partea statului. Statele contractante se bucură în această materie de o anumită marjă de apreciere. Cu toate acestea, este de competența Curții să statueze în cele din urmă cu privire la respectarea cerințelor Convenției (*Atanasova c. Bulgariei*, par. 37).

Ea a constatat că, potrivit dreptul român, în cazul în care instanța, fiind sesizată în fond cu o plângere penală cu constituire de parte civilă, este obligată să constate prescripția răspunderii penale, aceasta poate decide totuși să soluționeze acțiunea civilă (a se vedea par. 38 al hotărârii și, *a contrario*, *Atanasova*, citată anterior, par. 23, și *Anagnostopoulos c. Greciei*, par. 19). Cu

toate acestea, în speță, nu instanța a dispus încetarea procesului penal din cauza prescripției, ci parchetul. Or, în acest caz, instanța nu era competentă să soluționeze latura civilă a cauzei. În consecință, instanța care a respins plângerea reclamantului împotriva ordonanței de încetare a procesului penal nu era competentă decât să verifice legalitatea și temeinicia soluției parchetului.

În speță, dreptul intern relevant permitea reclamantului să sesizeze instanțele civile cu o acțiune în pretenții, încă de la momentul comiterii faptei, condamnarea penală nefiind o condiție *sine qua non* pentru o cerere de despăgubire. El a avut drept de opțiune între o acțiune civilă în fața instanțelor de drept civil și constituirea ca parte civilă în procesul penal. Cu toate acestea, reclamantul nu a făcut niciun demers în fața instanțelor civile. El a ales de bună-voie, în timp ce acțiunea civilă separată era deja prescrisă, să se constituie parte civilă în procesul penal, cale procesuală probabil mai simplă și mai puțin oneroasă, dar asumându-și riscul ca autoritățile sesizate să nu poată soluționa acțiunea sa civilă.

În aceste circumstanțe, Curtea a considerat că nesoluționarea acțiunii civile a reclamantului în cadrul procesului penal nu a adus atingere substanței dreptului de acces la un tribunal. Rezultă că această plângere este vădit nefondată și a fost respinsă în conformitate cu art. 35 par. 3 lit. a) și 4 din Convenție.

Curtea a constatat că reclamantul ar fi putut sesiza instanțele naționale cu o acțiune civilă separată pentru a-și recupera daunele și că dreptul de acces la o instanță nu a fost încălcat. Or, reclamantul nu a uzat calea de atac care îi era disponibilă potrivit dreptului intern (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Forum Maritime S.A. c. României*, par. 91-93). Pe cale de consecință, acest capăt de

cerere a fost respins pentru neepuizarea căilor de atac interne, în conformitate cu art. 35 par. 1 și 4 din Convenție.

În cauza *Borobar c. României* Curtea a constatat că primul reclamant a formulat o acțiune civilă separată chiar înainte de formularea plângerii penale. Temeinicia acțiunii civile a fost analizată de instanțele naționale, acestea respingând cererea, ca neîntemeiată. Astfel, Curtea a apreciat că formularea unei acțiuni civile pe cale separată a reprezentat un remediu efectiv cu privire la susținerile reclamantului. Astfel, având în vedere cele expuse, nu poate fi reținut că reclamantului i-a fost negat dreptul de acces la instanță sau că a fost privat de un proces echitabil prin statuarea asupra drepturilor sale cu caracter civil.

În cauza *Moldovan și alții (nr. 2) c. României* reclamantii au susținut încălcarea art. 6 par. 1 din Convenție în ceea ce privește dreptul de acces la un tribunal. Curtea a constatat, pe de o parte, că nu a fost demonstrată posibilitatea promovării unei acțiuni civile eficiente împotriva lucrătorilor de poliție. Cu toate acestea, însă, reclamantii au intentat acțiuni în pretenții împotriva civililor condamnați penal, solicitând despăgubiri pentru condițiile lor locative ulterioare distrugerii căminelor acestora. Aceste acțiuni au fost eficiente, fiindu-le admise și acordându-li-se despăgubiri. În aceste condiții, Curtea apreciază că reclamantii nu pot pretinde un drept suplimentar la o acțiune civilă separată, împotriva lucrătorilor de poliție pretins implicați în incident.

2. Instanță independentă și imparțială.

A. Principii generale.

Curtea a reafirmat că, pentru a stabili dacă o instanță poate fi considerată independentă în sensul art. 6 par. 1, trebuie luată în calcul, în special, modalitatea de numire și durata mandatului

membrilor săi, existența unei protecții împotriva presiunilor externe și capacitatea de a ști dacă există sau nu o aparență de independență (*Zolatas împotriva Greciei*).

Cât despre problema imparțialității unei instanțe militare, ea trebuie apreciată în funcție de un demers obiectiv care să permită asigurarea că ea oferă garanții suficiente pentru a exclude orice îndoială legitimă în această privință (*Bulut împotriva Austriei, Thomann împotriva Elveției*).

Curtea a constatat că trebuie făcută o distincție între procedurile civile și cele administrative, pe de o parte, și procedurile penale, pe de altă parte. Curtea a reamintit că prin Convenție nu se interzice ca instanțele militare să statueze asupra acuzațiilor în materie penală împotriva membrilor personalului ce aparține armatei, cu condiția să fie respectate garanțiile de independență și imparțialitate prevăzute de art. 6 par. 1 (*Morris împotriva Regatului Unit, Cooper împotriva Regatului Unit, Onen împotriva Turciei*).

Cu toate acestea, cu totul alta este situația atunci când legislația națională abilitază acest tip de instanțe să judece civili în materie penală. Curtea a observat că nu se poate susține că prin Convenție este exclusă în mod absolut competența instanțelor militare în cauze ce implică civili. Totuși, existența unei astfel de competențe ar trebuie să facă obiectul unei analize mult mai riguroase.

De altfel, Curtea a acordat importanță în numeroase precedente circumstanței în care un civil trebuie să apară în fața unei instanțe compuse, chiar și parțial, din cadre militare (*Ergin împotriva Turciei, Ocalan împotriva Turciei, Şahiner împotriva Turciei*). Ea a considerat că o astfel de situație ridică în mod serios problema încrederii pe care instanțele trebuie s-o inspire într-o societate democratică (*Canevi și alții împotriva Turciei*).

Această preocupare, care este cu atât mai importantă atunci când este vorba despre o instanță compusă exclusiv din magistrați militari, a determinat Curtea să afirme că faptul că astfel de instanțe hotărăsc asupra temeiniciei acuzațiilor în materie penală îndreptate împotriva unor civili nu poate fi considerat conform cu art. 6 decât în cazuri excepționale.

În această abordare un rol însemnat l-a jucat evoluția ce a marcat ultimul deceniu la nivel internațional și care confirmă existența unei tendințe nete de a exclude competența instanțelor militare din domeniul penal atunci când este vorba de judecarea civililor.

Curtea a reamintit locul special pe care îl ocupă armata în organizarea constituțională a statelor democratice, ce trebuie limitat la domeniul securității naționale, puterea judiciară ținând în principiu, după părerea sa, de domeniul societății civile. De asemenea, ea a ținut cont de existența unor reguli speciale ce guvernează organizarea internă și structura ierarhică a forțelor armate.

Puterea justiției penale militare nu ar trebui să se extindă asupra civililor decât dacă există motive imperioase care să justifice o astfel de situație, aceasta sprijinindu-se pe o bază legală clară și previzibilă. Existența unor astfel de motive trebuie demonstrată pentru fiecare caz, în concreto. Atribuirea anumitor categorii de infracțiuni instanțelor militare, făcută *in abstracto* de legislația națională, nu este de ajuns.

Acceptarea unei astfel de atribuiri *in abstracto* i-ar putea pune pe civilii în cauză într-o poziție foarte diferită de cea a cetățenilor judecați de instanțe comune și ar putea cauza o problemă de inegalitate în fața justiției, care ar trebui evitată pe cât posibil, în special în materie penală.

Imparțialitatea în sensul art. 6 par. 1 din Convenție se definește de obicei printr-o atitudine lipsită de prejudecată

sau părtinire. Existența sa se apreciază în funcție de un dublu demers: primul constă în încercarea de a determina ceea ce gândea judecătorul respectiv sau care era interesul său într-o anumită cauză; al doilea te face să te asiguri că oferea suficiente garanții pentru a exclude în această privință orice dubiu legitim (*Kyprianou împotriva Ciprului*).

Nu este suficientă în sine să se constate lipsa de imparțialitate și independență, în măsura în care se acordă Ministerului Public o poziție „fizică” privilegiată în sala de judecată; aceasta nu pune „acuzatul” într-o situație de dezavantaj concret pentru apărarea intereselor sale (*Chalmont împotriva Franței și Morillon împotriva Franței*).

Curtea a statuat că utilizarea în public de către președintele sau membrul unei instanțe sesizate cu soluționarea unei cauze a unor expresii care implică o apreciere negativă a cauzei uneia dintre părți este incompatibilă cu cerințele de imparțialitate ale oricărei instanțe, cerințe consacrate în art. 6 par. 1 din Convenție (*Buscemi c. Italiei și Lavents c. Letoniei*).

B. Aplicarea principiilor generale în cauzele împotriva României.

Judecarea unor civili de către instanța militară. În cauza *Maszni c. României* Curtea a observat că, prin jocul prevederilor legale referitoare la competența instanțelor militare, reclamantul, care nu avea nicio legătură de loialitate sau de subordonare cu armata, a fost totuși adus în fața instanțelor militare pentru infracțiuni de drept comun.

Curtea a constatat că statutul judecătorilor militari asigură anumite garanții de independență și imparțialitate. Astfel, judecătorii militari urmează aceeași formare profesională ca și omologii lor civili și se bucură de garanții constituționale identice cu cele de care beneficiază judecătorii civili, în măsura în care sunt numiți de Președintele Repu-

blicii la propunerea Consiliului Superior al Magistraturii, sunt inamovibili și se bucură de stabilitate.

În schimb, alte caracteristici ale statutului judecătorilor militari pot aduce o umbră de îndoială asupra independenței și imparțialității lor. Art. 29 și 30 din Legea nr. 54/1993 prevăd că judecătorii militari sunt ofițeri de carieră, că sunt remunerați de către Ministerul Apărării, că se supun disciplinei militare și că promovarea lor este guvernată de reglementările interne ale armatei.

Curtea a reținut că pentru a stabili dacă un tribunal poate fi considerat "independent" în sensul articolului 6 par. 1, trebuie luat în calcul, în special, modul de desemnare și durata mandatului membrilor săi, existența unei protecții împotriva presiunilor din afară și faptul de a ști dacă există sau nu aparența de independență. A apreciat că îndoielile nutrite de reclamantul civil, în privința independenței și imparțialității instanțelor militare pot fi considerate justificate din punct de vedere obiectiv, atâta timp cât există caracteristici ale statutului judecătorilor militari care pot arunca o urmă de îndoială asupra independenței și imparțialității lor, judecătorii militari fiind ofițeri de carieră, plătiți de Ministerul Apărării, supuși disciplinei militare și promovarea lor fiind reglementată de dispozițiile interne ale armatei. A constatat că puterea justiției penale militare nu ar trebui să se extindă la civili decât dacă există motive imperioase care justifică o asemenea situație și asta sprijinindu-se pe o bază legală clară și previzibilă. Existența acestor motive trebuie să fie demonstrată pentru fiecare caz, *in concreto*. În consecință, Curtea a constatat încălcarea art. 6 par. 1 din Convenție, reținând că reclamantul nu a fost judecat de o instanță independentă și imparțială, cerută de exigențele dreptului la un proces echitabil.

De asemenea, în cauza *Pop și alții c. României* s-a invocat lipsa de indepen-

dență și imparțialitate a instanței, întrucât cel de-al treilea și cel de-al patrulea reclamant au fost condamnați de o instanță militară. Curtea a reținut că circumstanțele din prezenta cauză sunt similare cu cele din cauza *Maszni*. Cel de-al treilea și cel de-al patrulea reclamant sunt civili care au fost judecați pentru infracțiuni de drept comun, iar prima și a doua instanță care au examinat acuzațiile au fost instanțe militare, compuse exclusiv din judecători militari.

Spre deosebire de cauza *Maszni*, ultima instanță care a examinat cauza a fost o instanță ordinară, respectiv Înalta Curte de Casație și Justiție, care a fost compusă exclusiv din judecători profesioniști civili. Curtea a reținut însă că, deși exista posibilitatea ca instanța supremă să înlăture aceste deficiențe ale instanțelor inferioare, în cauza de față Înalta Curte de Casație și Justiție nu a remediat problema în discuție, de vreme ce aceasta a adoptat soluția pe baza probelor de la dosar, fără a administra în mod direct probe, menținând hotărârile de condamnare ale reclamantilor (a se vedea *Kyprianou c. Ciprului*). Mai mult, chiar dacă reclamantii s-ar fi plâns în fața instanței supreme cu privire la problema în discuție, aceasta nu ar fi putut să o remedieze, întrucât potrivit art. 35 din Codul de procedură penală român, în vigoare la data respectivă, instanțele militare erau exclusiv competente să soluționeze cauzele în care infracțiunile au fost comise de civili și de militari. (a se vedea cauza *Maszni*). Aceste considerații au fost considerate suficiente pentru a se concluziona că în cauză a avut loc o violare a art. 6 paragraful 1 din Convenție, în ceea ce-i privește pe domnii Zoltan Vasile Szilaghyi și Zoltan Ștefan Vrasgyak.

Judecarea unor militari de către instanța militară. În cauza *Begu c. României* Curtea a observat că procesul penal se desfășura în fața unei instanțe

militare, fiind judecat un ofițer de poliție, având statut militar, pentru comiterea unei fapte penale în timpul exercitării funcției (*a contrario*, *Altay c. Turciei*, par. 74; *Ergin c. Turciei nr. 6*, par. 40; *Maszni c. României*, par. 53). Circumstanțele speciale ale cauzei diferă de cele din hotărârile *Findlay c. Regatului Unit* și *Grieves c. Regatului Unit*.

Curtea a constatat că judecătorii militari aveau aceeași formare profesională ca și omologii lor civili și se bucurau de garanții constituționale identice, erau inamovibili și se bucurau de stabilitate, nu trebuiau să răspundă pentru deciziile lor în fața executivului (*Yavuz c. Turciei*).

Procedura urmată era cea prevăzută de Codul de procedură penală, care recunoștea dreptul acuzatului de a recuza orice membru al completului militar și de a contesta confidențialitatea deliberărilor. Bănuielile reclamantului privind eventuala participare a procurorului la deliberările primei instanțe nu au fost invocate în fața jurisdicțiilor naționale. Curtea a mai observat că dosarul reclamantului a fost judecat în ultimă instanță de Înalta Curte de Casație și Justiție, jurisdicție de drept comun. În concluzie, Curtea a constatat că dreptul reclamantului de a fi judecat de un tribunal independent și imparțial a fost respectat, plângerea fiind respinsă ca vădit nefondată.

În cauza *Bucur și Toma c. României* Curtea a reținut că este vorba despre o procedură penală derulată în fața instanțelor militare, în cadrul căreia era judecat un cadru militar învinuit de săvârșirea unei infracțiuni în legătură cu exercitarea funcției sale. În ceea ce privește susținerea reclamantului potrivit căreia avea statut de „civil”, în sensul regulamentelor în domeniul militar, întrucât fusese trecut în rezervă înainte de trimiterea lui în judecată, Curtea a constatat că persoana în cauză a fost adusă în fața justiției pentru fapte comise atunci când avea calitatea de cadru militar

activ, statut care implica obligații specifice față de Ministerul Apărării. Așadar, nu era vorba despre un simplu civil judecat pentru fapte conexe celor comise de un militar, în temeiul art. 35 din vechiul C.pr.pen.

Curtea a reținut că, la momentul producerii faptelor, modalitatea de numire și durata mandatului membrilor instanțelor militare erau reglementate prin dispozițiile Legii nr. 54/1993 privind organizarea instanțelor și parchetelor militare. Astfel, judecătorii militarii aveau aceeași formare profesională ca și judecătorii civili și beneficiau de aceleași garanții constituționale ca și aceștia, în măsura în care erau numiți de Președintele Republicii la propunerea Consiliului Superior al Magistraturii, erau inamovibili și se bucurau de stabilitate. Aceștia nu trebuiau să răspundă pentru deciziile lor în fața executivului. În prezenta cauză, era necesar ca președintele completului de judecată și procurorul care au instrumentat cauza să aibă cel puțin același grad militar ca și acuzatul, pentru a evita presiunile care puteau fi exercitate asupra magistraților. În plus, procedura urmată de aceste instanțe era cea prevăzută de Codul de procedură penală și prevedea dreptul acuzatului de a recuza orice membru al instanței militare, precum și confidențialitatea deliberărilor. De asemenea, cauza reclamantului a fost soluționată în ultimă instanță de Curtea Supremă de Justiție, instanță de drept comun. Curtea a apreciat că, în prezenta cauză, dreptul reclamantului de a fi judecat de o instanță independentă și în mod obiectiv imparțială a fost respectat.

Imparțialitatea instanței. În cauza *Mircea c. României* reclamanta s-a plâns de lipsa de imparțialitate a două judecătore de la Curtea Supremă de Justiție, întrucât erau căsătorite cu procurori de la parchetul de pe lângă această instanță. Curtea nu a găsit niciun motiv care ar fi putut să ducă la concluzia

lipsei de imparțialitate a celor două judecătore, astfel că acest capăt de cerere a fost respins ca vădit neîntemeiat.

În cauza *Bucur și Toma c. României* reclamantul a susținut că Tribunalului Militar i-a lipsit imparțialitatea prin prisma declarațiilor făcute de C.L., președintele completului de judecată, care ar fi spus „o să-l rad pe Bucur”. Reclamantul a arătat că judecătorul C.L. se făcuse deja remarcat prin afirmații excesive în cariera sa anterioară de avocat și adaugă că acesta a jucat un rol important în desfășurarea procesului penal, întrucât a respins cererea reclamantului prin care acesta solicita administrarea probelor prin intermediul cărora intenționa să demonstreze caracterul nelegal al interceptărilor. În cele din urmă, reclamantul consideră că o cerere de recuzare ar fi fost iluzorie și menționează, în acest sens că, în cadrul recursului, cererea sa de recuzare a completului de judecată al Curții Supreme fusese respinsă.

Curtea a reamintit că utilizarea în public de către președintele sau membrul unei instanțe sesizate cu soluționarea unei cauze a unor expresii care implică o apreciere negativă a cauzei uneia dintre părți este incompatibilă cu cerințele de imparțialitate ale oricărei instanțe, cerințe consacrate în art. 6 par. 1 din Convenție (*Buscemi c. Italiei* și *Lavents c. Letoniei*).

În prezenta cauză, ținând seama de elementele de care dispune, Curtea a considerat că susținerea a reclamantului nu este dovedită. Curtea a constatat că articolul apărut în ziarul *România Mare* nu face altceva decât să reia cuvintele pe care reclamantul le-a atribuit judecătorului C.L., nu permite să se stabilească dacă judecătorul le-a susținut în fața presei sau dacă reclamantul le-a relatat acesteia. De altfel, reclamantul nu l-a recuzat pe respectivul judecător. Acest capăt de cerere a fost respins ca nefondat.

În cauza *Ionuț Laurențiu Tudor c. României*, reclamantul s-a plâns de faptul că dosarul său nu a fost soluționat de o „instanță imparțială”, deoarece aceiași judecătorii s-au pronunțat atât asupra fondului cauzei în primă instanță, respectiv în apel, cât și în privința legalității și temeiniciei măsurii arestării preventive. Consideră că acești judecători nu au îndeplinit condițiile de imparțialitate.

Guvernul a contestat susținerea reclamantului, arătând că trebuie să se facă distincție între hotărârile date în materia arestării preventive în cursul urmăririi penale, și hotărârile pronunțate în această privință în faza de judecată. În acest sens, Guvernul a precizat că judecătorii mai sus menționați nu au dispus prelungirea măsurii detenției preventive, ci s-au pronunțat doar cu privire la menținerea măsurii pe parcursul derulării judecății în primă instanță. În consecință, reprezentantul Guvernului a apreciat că este în logica desfășurării procesului penal ca judecătorul fondului să se pronunțe și în privința celorlalte aspecte ale cauzei. În orice caz, potrivit Guvernului, nimic din prezenta cauză nu confirmă alegația reclamantului, cuvintele utilizate de către judecători fiind expresia unor formule standardizate, ce nu conțin nicio apreciere privind vinovăția acestuia.

Curtea a reamintit că un judecător care soluționează cauza în primă instanță sau în apel și a luat deja decizii în aceeași cauză, în special în privința detenției preventive, nu poate justifica temerile reclamantului cu privire la imparțialitatea magistratului, dacă nu mai sunt și alte motive în acest sens. Ceea ce contează este întinderea și natura măsurilor în discuție (*Hauschildt c. Danemarca*, par. 50; *Nortier c. Olanda*, par. 33; *Saraiva de Carvalho c. Portugalia*, par. 35; *Alony Kate c. Spania*, par. 49 și urm.).

În speță, Curtea a constatat că judecătorii O.C.D., M.M. și E.B. au avut un rol important în privința arestării preventive

a reclamantului. Aceștia au dispus, pe de-o parte, menținerea detenției preventive, iar pe de altă parte, au soluționat cererile de înlocuire și cererile de revocare a măsurii. Ținând cont de consecințele acestor decizii asupra detenției preventive a reclamantului, Curtea a stabilit că nu există niciun motiv plauzibil pentru a se distinge între dispozițiile date în privința arestării preventive înainte sau după trimiterea în judecată a inculpatului⁶³¹.

În continuare, Curtea precizează că simpla invocare a existenței unor "indicii serioase" împotriva reclamantului, nu poate justifica în sine temerile cu privire la imparțialitatea judecătorilor, asta în cazul în care aceștia s-au limitat la a verifica dacă, la o primă vedere, acuzațiile aduse de procuror se bazează pe date reale.

Pentru aplicarea art. 148 lit. f din vechiul Cod de procedură penală, judecătorii indicați au estimat că indiciile existente permit să se tragă concluzia „probabilității comiterii faptelor de care este acuzat”. Curtea a decis că o astfel de concluzie nu ar putea fi rezultatul unei aprecieri sumare a datelor disponibile în privința detenției. Această abordare apare ca fiind rezultatul unei aprecieri aprofundate a probelor și datelor din dosar administrate în vederea susținerii vinovăției reclamantului. Prin urmare, a fost minimalizată distincția ce trebuie să se facă între aprecierea ce poartă asupra temeiniciei detenției preventive și stabilirea vinovăției care ar trebui să se facă la finalul procesului (*Adankiewicz c. Poloniei, Cardona Serat c. Spaniei*). Susținerea Guvernului, potrivit căreia nu este vorba decât de formule standardizate, nu are aptitudinea să schimbe

opinia Curții din moment ce însăși utilizarea acestor formule probează depășirea sferei unei simple îndoieli care ar putea justifica detenția cu condiția ca aceasta să aibă la bază date certe.

Prin urmare, Curtea a reținut că instanța de recurs a respins nejustificat motivul de recurs privind imparțialitatea judecătorilor ce au soluționat cauza în primă instanță și în apel, fără a răspunde motivat argumentelor reclamantului.

Așa fiind, raportat la circumstanțele speței, Curtea a decis că există o violare a art. 6 par. 1 din Convenție, în condițiile în care aprecierea făcută de cei trei judecători cu privire la datele existente în vederea menținerii arestării preventive este discutabilă, justificând în mod obiectiv temerile reclamantului cu privire la imparțialitatea magistraților.

Remediul recuzării judecătorului. În cauza *Leontin Pop c. României*, în ceea ce privește capătul de cerere referitor la lipsa de imparțialitate a judecătorului M., Curtea a observat că reclamantul (asistat de apărător ales) ar fi avut posibilitatea, potrivit dreptului intern, să îl recuze pe acesta pe durata judecării cauzei în primă instanță, oferind astfel posibilitatea instanțelor naționale să analizeze la momentul relevant plângerea reclamantului. În plus, același judecător a dispus, la 15 iunie 2005, înlocuirea măsurii arestării cu obligația de a nu părăsi localitatea (curtea de apel, în schimb, a menținut, ca urmare a recursului Parchetului, arestarea preventivă a inculpatului). Curtea a mai constatat că sentința primei instanțe a fost menținută în calea de atac de curtea de apel și, ulterior, și de judecătorii instanței supreme, care au modificat soluția doar sub aspectul individualizării pedepsei.

⁶³¹ În contradicție cu această afirmație a Curții, legiuitorul nostru a înțeles să facă o distincție între măsurile preventive dispuse înainte de trimiterea în judecată a inculpatului (de către judecătorul de

drepturi și libertăți) și cele dispuse după acest moment procesual (de către judecătorul de cameră preliminară sau de către instanță), instituind o prezumție absolută de parțialitate în primul caz.

Curtea a reținut absența oricărei prejudecăți sau a oricărui interes al judecătorului M. în cauză, respingând plângerea reclamantului sub acest aspect. Curtea a dat aceeași soluție și cu privire la pretinsa lipsa de imparțialitate a judecătorilor curții de apel, capăt de cerere nesubstanțiat de reclamant.

Independența procurorilor. În cauza *Stoianova și Nedelcu c. României*, în care urmărirea penală a fost redeschisă de procurorul ierarhic superior, la 1 an și 6 luni după ce se adoptase de către un alt procuror o soluție de netrimiteră în judecată, Curtea nu a acceptat argumentele Guvernului conform cărora prima etapă nu poate fi luată în considerare în sensul art. 6 par. 1 din Convenție, aceasta întrucât ordonanța de scoatere de sub urmărire penală, dată de procurorul N.O. la data de 11 noiembrie 1997, nu poate fi considerată ca punând capăt urmăririi penale împotriva reclamantilor, din moment ce ea nu constituia o decizie internă definitivă (*Loffler împotriva Austriei*). În această privință s-a reținut că trebuie constatat că parchetul avea, în baza art. 270 din vechiul Cod de procedură penală, competența de a anula o ordonanță de scoatere de sub urmărire penală și de a redeschide urmărirea penală, fără să fie ținut de vreun termen.

Or, pentru procuror nu era vorba de o simplă posibilitate teoretică de a redeschide procedura (*Withey împotriva Regatului Unit*). Parchetului îi era îngăduit să redeschidă urmărirea penală fără a fi obligat să solicite autorizația vreunei instanțe naționale, care să fie obligată să analizeze temeinicia cererii pentru a verifica, de exemplu, dacă redeschiderea cauzei nu era inechitabilă și dacă timpul scurs de la decizia de încetare a anchetei nu era excesiv. Curtea nu a putut ignora, în acest sens, faptul că procurorii români, acționând în calitate de magistrați ai Ministerului Public, nu îndeplinesc condiția de independență față de executiv

Textul Convenției nu conferă un drept specific pentru persoana vătămată, care să permită urmărirea penală sau condamnarea unei persoane pentru săvârșirea unei infracțiuni.

(*Vasilescu c. României, Pantea c. României*).

De menționat că, în această cauză, a fost analizată independența și imparțialitatea procurorului din perspectiva art. 6 din Convenție deoarece procurorul a dispus redeschiderea urmăririi penale, îndeplinind astfel o atribuție care, în multe sisteme de drept este a unui judecător de instrucție sau este supusă confirmării unui judecător. De altfel, acesta este și motivul pentru care noul Cod de procedură penală a instituit atribuția judecătorului de cameră preliminară de a confirma redeschiderea urmăririi penale. Atunci când, însă, procurorul își exercită atribuția de trimitere în judecată a inculpatului, nu se pune problema analizării acestui aspect.

Astfel, în cauza *Pompiliu Bota c. României* Curtea a reținut că garanțiile de independență și imparțialitate specifice unui proces echitabil vizează numai jurisdicțiile chemate a se pronunța cu privire la vinovăția sau nevinovăția unei persoane acuzate. Or, în cauză, reclamantul a contestat independența și imparțialitatea procurorului care a dispus trimiterea în judecată, dar nu l-a pus în discuție sub nicio formă pe cele ale instanțelor de judecată care au pronunțat condamnarea sa. Or, garanțiile de independență și imparțialitate nu se aplică reprezentantului parchetului, acesta din urmă fiind, îndeosebi, una dintre părțile procedurii judiciare contradictorii

Independența anchetei. Trebuie făcută diferența între conceptul de independență

a instanței, care este analizat în cadrul dreptului la un proces echitabil, și cel de independență a anchetei, care este abordat doar în cauzele având ca obiect încălcarea articolului 2 și a articolului 3 din Convenție.

Astfel, în cauza *Mocanu și alții împotriva României* Curtea a constatat că, între 1997 – adică la câțiva ani de la data intrării în vigoare a Convenției în privința României – și până la începutul anului 2008, cauza a fost pendinte în fața Secției Parchetelor Militare a Parchetului de pe lângă Curtea Supremă de Justiție, devenită în 2003 Înalta Curte de Casație și Justiție. Aceasta a subliniat, de asemenea, că, în ceea ce o privește pe doamna Anca Mocanu, ancheta rămâne pendinte în fața Parchetului Militar, după declinarea competenței de către parchetul de drept comun la 6 iunie 2013.

În această privință, Marea Cameră a subscris la constatarea Camerei, conform căreia ancheta a fost încredințată unor procurori militari care, asemenea inculpaților printre care se găseau doi generali, erau ofițeri supuși principiului subordonării ierarhice, constatare care a determinat deja Curtea să concluzioneze că a fost încălcat aspectul procedural al art. 2 și art. 3 din Convenție, în cauze anterioare îndreptate împotriva României (*Barbu Anghelescu c. României*, *Bursuc c. României*, *Șandru și alții c. României*, *Asociația „21 Decembrie 1989” c. României și Crăiniceanu și Frumușanu c. României*). Numărul de încălcări constatate în cauze similare prezentei spețe este deosebit de îngrijorător și ridică semne de întrebare serioase în ceea ce privește obiectivitatea și imparțialitatea anchetelor a căror realizare le este solicitată procurorilor militari. Guvernul nu a expus niciun fapt sau argument susceptibil să determine Curtea să ia o altă hotărâre în speță.

În cauza *Roșca Anton Cătălin c. României* Curtea a reamintit că

independența procurorilor militari care au efectuat ancheta este pusă sub semnul îndoielii, raportat la reglementarea din legea națională în materie, în vigoare la data reclamării comiterii faptei, făcând trimitere la cauza *Barbu Anghelescu c. României*, în care a constatat încălcarea art. 3 din Convenție, sub aspect procedural pe motivul lipsei de independență a procurorilor militari care au desfășurat ancheta împotriva polițiștilor acuzați de rele tratamente de către reclamant (*Barbu Anghelescu c. României*, par. 67).

Curtea a observat că la vremea respectivă, la fel ca și procurorii, polițiștii erau cadre militare active, beneficiau de grade militare și de celelalte privilegii aferente, erau ținuti să respecte regulile de disciplină militară și făceau parte dintr-o structură militară fondată pe principiul subordonării ierarhice (*Barbu Anghelescu*).

Curtea a reținut că nu există motive pentru a se îndepărta de concluziile sale din cauza *Barbu Anghelescu* (a se vedea în același sens, *Melinte c. României*, par. 27).

Lipsa de independență a procurorilor și a jurisdicției militare, având la bază principiul subordonării ierarhice instituționale, a atras și o lipsă a imparțialității în ancheta desfășurată împotriva polițiștilor (*mutatis mutandis*, *Iambor c. României*).

Astfel, Curtea a constatat că, deși ancheta s-a declanșat din oficiu de către procurorul care în ziua imediat următoare reținerii a observat urme de violență pe fața reclamantului, examinările medicale efectuate la cererea autorităților au fost incomplete și nu au răspuns recomandărilor CPT în materie de constatări medicale (*mutatis mutandis*, cauza *Iambor c. României*). Pe de o parte, examinarea medicală efectuată cu ocazia plasării în detenție a reclamantului s-a limitat doar la a menționa leziunile victimei și nu a cuprins opinia medicului legist cu

privire la modalitatea de producere, raportat la susținerea victimei că au fost produse prin agresiune; pe de altă parte, examinarea medico-legală efectuată de I.M.L. nu a fost finalizată prin realizarea radiografiei toracelui potrivit recomandării și nici nu a fost comunicată, în condițiile în care parchetul nu a achitat costul raportului de expertiză.

În ceea ce privește celelalte mijloace de probă, s-a reținut că dacă declarația martorului N.M. era de natură să pună sub semnul îndoielii veridicitatea acuzației aduse de reclamant polițistilor, nu era suficientă, date fiind particularitățile cauzei, pentru a exonera autoritățile de obligația efectuării unei anchete aprofundate conform exigențelor art. 3 din Convenție.

Procurorul nu a observat contradicțiile dintre declarațiile succesive date de N.M. și cele ale celor doi agenți de poliție și nici nu a luat în considerare necesitatea audierii militarului care, potrivit reclamantului, se afla în camera în care s-a produs agresiunea.

Fără a aștepta rezultatul raportului medico-legal și deși a admis că modalitatea de producere a echimozei nu a fost stabilită "dincolo de orice îndoială", procurorul a dat o soluție de netrimitere în judecată, reținând versiunea furnizată de agenții de poliție; pentru a da această soluție, procurorul s-a bazat pe procesul verbal din data de 19 martie 2002, reținând în mod greșit că a fost semnat și de reclamant, precum și pe faptul că ofițerii de poliție nu ar fi avut nevoie să obțină o mărturisire din partea reclamantului pentru a-i dovedi vinovăția.

Curtea a concluzionat că autoritățile române nu au efectuat o anchetă aprofundată și efectivă cu privire la acuzația sustenabilă a reclamantului că a fost supus la rele tratamente în timpul interogatoriului din 19 martie 2002. În consecință, Curtea a constatat încălcarea art. 3 din Convenție sub aspect procedural.

3. Instanță stabilită prin lege.

În cauza *Greco c. României* Curtea a subliniat că, la data la care Tribunalul București a examinat plângerea reclamantului, instanțele competente să judece plângerile împotriva dispozițiilor procurorului de neurmărire și întinderea competențelor lor, regulile de procedură aplicabile, garanțiile procedurale și eventualele căi de atac împotriva sentinței pronunțate de o instanță în acest caz nu erau stabilite nici de legea națională și nici de jurisprudența constantă a tribunalelor naționale.

În aceste împrejurări, și având în vedere în special lipsa regulilor de procedură aplicabile la plângerile împotriva ordonanțelor parchetului, Tribunalul București care a soluționat cauza reclamantului în complet de un singur judecător nu îndeplinea condiția unui tribunal "stabilit prin lege".

De asemenea, în ciuda caracterului deosebit al procedurii penale în cauză, care a fost deschisă ca urmare a unei plângeri a reclamantului împotriva unei decizii de scoatere de sub urmărire penală, care îi era aparent favorabilă, și nu în urma unei trimeri în judecată prin rechizitoriul parchetului, Curtea a considerat că posibilitatea pentru reclamant de a fi confruntat cu martorii în prezența judecătorului, care ar fi trebuit în ultimă instanță să ia o decizie în privința cauzei rămânea o garanție esențială. Într-adevăr, observațiile tribunalului în privința comportamentului și credibilității unui martor puteau avea consecințe pentru rezultatul procedurii în cauză. Aceasta cu atât mai mult cu cât magistrații de la parchet care se ocupaseră de instrumentarea cauzei nu îndeplineau cerințele de independență în privința executivului. Or, actele dosarului menționează că reclamantul nu a avut ocazia de a contesta mărturiile împotriva sa și de a interoga martorii în fața Tribunalului București.

Curtea a constatat, prin urmare, încălcarea în cauză a art. 6 par. 1 din Convenție, întrucât cauza penală a reclamantului nu a fost tratată în mod echitabil în fața Tribunalului București, organ care nu beneficia de jurisdicție deplină, care nu era “stabilit prin lege” și care nu oferea garanțiile de procedură cerute în materie penală.

De asemenea, tot în această cauză Curtea a reamintit că procurorul care a emis ordonanța din 31 iulie 1985 și cei care au analizat plângerile reclamantului împotriva acestei ordonanțe acționau în calitate de magistrați ai ministerului public și nu îndeplineau cerința de independență față de executiv, nefiind “tribunale” în sensul articolului 6 par. 1 al Convenției (*Vasilescu împotriva României, Pantea împotriva României*). Singura autoritate judiciară, independentă și imparțială care s-a aplecat asupra, în prezenta speță, asupra presupusei vinovății a reclamantului este Tribunalul București în hotărârea sa din 25 aprilie 2000. Or, un eventual recurs al reclamantului împotriva respectivei sentințe părea inevitabil sortit eșecului, deoarece la vremea respectivă nu existau dispoziții legislative care să reglementeze căile de atac de care cel care a înaintat o plângere împotriva unei ordonanțe a parchetului să dispună în fața unei instanțe superioare împotriva hotărârii luate în prim grad. În plus, din practicile interne pertinente reiese că, la acea vreme, instanțele de control, inclusiv Curtea Supremă de Justiție, declarau inadmisibil orice recurs împotriva deciziei prin care primii judecători examinaseră legalitatea sau temeinicia acțiunilor procurorului. În consecință, Curtea a constatat că reclamantul a fost lipsit de dreptul de a i se examina cauza penală în două grade de jurisdicție, ceea ce a atras încălcarea la speță a art. 2 al Protocolului nr. 7 la Convenție.

4. Egalitatea de arme.

A. Principii generale.

Curtea a reafirmat că orice proces penal, inclusiv aspectele procedurale, trebuie să îmbrace un caracter contradictoriu și să garanteze egalitatea armelor între acuzație și apărare, aspect fundamental al dreptului la un proces echitabil.

Dreptul la un proces penal contradictoriu implică, atât pentru acuzare cât și pentru apărare, posibilitatea de a lua cunoștință de observațiile sau elementele de probă aduse de partea adversă. Mai mult, art. 6 par. 1 impune ca organele de urmărire să comunice apărării toate probele pertinente pe care le dețin, în susținerea acuzării sau a apărării. Totuși, dreptul la divulgarea probelor pertinente nu este absolut (*Cornelis c. Olandei*).

Dreptul la un proces echitabil, garantat de art. 6 par. 1 din Convenție, înglobează, printre altele, dreptul părților în proces de a prezenta observațiile pe care le consideră relevante pentru cauza lor. Întrucât convenția nu vizează garantarea unor drepturi teoretice sau iluzorii, ci a unor drepturi concrete și efective (*Artico c. Italiei*), acest drept nu poate fi considerat efectiv decât dacă aceste observații sunt cu adevărat „înțelese”, adică examinate cu atenție de instanța sesizată. Altfel spus, art. 6 implică în special în sarcina „instanței” obligația de a efectua o examinare efectivă a motivelor, argumentelor și probelor propuse de părți, cu excepția cazului în care se apreciază relevanța acestora (*Perez c. Franței și Van de Hurk c. Olandei*).

Admisibilitatea probelor intră în primul rând sub incidența normelor de drept intern și că, în principiu, este sarcina instanțelor naționale să evalueze mijloacele de probă. Misiunea încredințată, prin Convenție, Curții nu este aceea de a se pronunța dacă anumite probe au fost admise în conformitate cu

legea, ci de a verifica dacă procedura considerată în ansamblul său, inclusiv modalitatea de prezentare a mijloacelor de probă, a avut un caracter echitabil (*Van Mechelen și alții c. Olandei*).

B. Aplicarea principiilor generale în cauzele împotriva României.

Utilizarea unor probe secrete. În cauza *Begu c. României*, cu privire la susținerea reclamantului că ar fi existat un „dosar secret”, Curtea a constatat că jurisdicțiile naționale au luat deciziile pe baza probelor existente la dosar și care au fost aduse la cunoștința reclamantului și avocatului său, fără a se dovedi existența unui dosar secret. În măsura în care s-ar referi la documentele emise pentru autorizarea și transcrierea înregistrării conversației din 1 iulie 2001, Curtea a considerat că acestea priveau exclusiv procedura de interceptare, a cărei legalitate a fost confirmată de jurisdicțiile naționale. Cererea a fost respinsă ca vădit nefondată în temeiul art. 35 par. 3 și 4 din Convenție.

Interceptarea convorbirilor. În cauza *Bucur și Toma c. României*, cu privire la capătul de cerere întemeiat pe nerespectarea dreptului la un proces echitabil și a principiului egalității armelor Curtea a observat că reclamantul C.B. solicitase administrarea mai multor mijloace de probă pentru a demonstra că actele de autorizare fuseseră emise de procuror după interceptarea convorbirilor telefonice și că, în orice caz, nu erau justificate de motive legate de siguranța statului. Curtea a luat act de faptul că, prin decizia din 14 martie 1997, Tribunalul Militar a declarat că mijlocele de probă sus-menționate erau lipsite de relevanță. În ceea ce privește în special documentația aferentă cererilor de autorizare, declarațiile privind urmările interceptărilor telefonice și cele nouă plângeri penale, tribunalul a considerat că acestea nu erau utile cauzei respective. Referitor la registrul Parchetului în care se

consemnau actele de autorizare a interceptării, tribunalul a constatat că cererile S.R.I. și actele de autorizare emise de Parchet aveau date certificate de autoritățile publice și că autenticitatea acestora nu putea fi verificată decât prin intermediul unei proceduri de certificare a autenticității. Prin decizia din 7 iunie 1999, Curtea Militară de Apel a respins și probe sus-menționate, pronunțându-se că probele în cauză fuseseră deja administrate.

Curtea a reamintit că, din perspectiva art. 10 din Convenție a constatat că refuzând să verifice dacă părea justificată clasificarea „strict secret” în lumina eventualelor date culese de S.R.I., precum și să răspundă la întrebarea dacă interesul păstrării confidențialității informațiilor prevala asupra interesului public de a lua cunoștință de presupusele interceptări fără drept, instanțele interne nu s-au străduit să examineze cauza sub toate aspectele, limitându-se la a constata doar existența actelor de autorizare prevăzute de lege. Or, era vorba despre un argument esențial în apărarea reclamantului, pe care instanțele l-au lăsat fără răspuns. Curtea a concluzionat că a fost încălcat art. 6 par. 1 din Convenție, întrucât cauza care a condus la condamnarea penală a reclamantului nu a fost soluționată într-un mod echitabil.

Locul procurorului în sala de judecată. În cauza *Blaj c. României* Curtea a analizat aspecte legate de prezența procurorului în sala de ședință și de accesul său la dosar. Reclamantul a invocat faptul că, pe tot cursul procesului, procurorul a purtat o robă asemănătoare cu cea a judecătorilor cauzei, dar diferită de cea a avocaților. El a intrat în sala de ședință în același timp cu completul de judecată și pe aceeași ușă, în timp ce avocatul era deja prezent în sală, utilizând ușa de acces a publicului. Procurorul era plasat în sală pe un loc foarte apropiat de cel al completului de judecată, rezervat

completului de judecată, magistratului asistent, grefierului și procurorului, în timp ce avocatul se găsea în locul rezervat părților, martorului și publicului. După ședință, procurorul și completul de judecată ies pe aceeași ușă.

De asemenea, reclamantul a invocat faptul că, atunci când avocatul inculpatului declară recurs, el trebuie să studieze dosarul cauzei la greșita instanței, în condiții improprii, în timp ce, dacă procurorul declară recurs, dosarul cauzei îi este transmis acestuia la parchet, fiind la dispoziția exclusivă a procurorului.

Cu privire la locul procurorului în sala de ședință, Curtea a statuat în deciziile anterioare că, faptul că procurorul are un loc determinat în sala de ședință nu este suficient, în sine, pentru a încălca egalitatea de arme. Chiar dacă ea dă procurorului o poziție „fizică” privilegiată, ea nu plasează acuzatul într-o situație dezavantajoasă, în mod concret, în legătură cu apărarea intereselor sale (*Chalmont c. Franței, Carballo și Pinero c. Portugaliei, Dirioz c. Turciei*). Curtea apreciază că elementele învederate de reclamant nu îl plasează pe acesta într-o situație de dezavantaj, care să constituie o încălcare a principiului egalității de arme. În consecință, plângerea este vădit nefondată, sub aceste aspecte.

În cauza *Trăilescu c. României* reclamantul se plânge că la ședințele din fața instanțelor interne, el era plasat, cum este regula, în partea de jos a sălii de ședință, la un nivel inferior judecătorilor, iar reprezentantul Ministerului Public se afla pe o platformă ridicată lângă completul de judecată. Se vede aici o încălcare a principiului egalității armelor și a obligației de imparțialitate și independență a instanței. Curtea notează mai întâi că reclamantul era parte într-o procedură administrativă și nu făcea obiectul unei acuzații de natură penală. Reamintește că imparțialitatea în sensul art. 6 par. 1 din Convenție se definește

de obicei printr-o atitudine lipsită de prejudecată sau părtinire. Existența sa se apreciază în funcție de un dublu demers: primul constă în încercarea de a determina ceea ce gândea judecătorul respectiv sau care era interesul său într-o anumită cauză; al doilea te face să te asiguri că oferea suficiente garanții pentru a exclude în această privință orice dubiu legitim (*Kyprianou împotriva Ciprului*, pct. 118). Or, a constatat deja că circumstanța denunțată nu este suficientă în sine să conteste egalitatea armelor sau lipsa de imparțialitate și independență, în măsura în care, dacă acordă Ministerului Public o poziție „fizică” privilegiată în sala de judecată, ea nu pune „acuzatul” într-o situație de dezavantaj concret pentru apărarea intereselor sale (*Chalmont împotriva Franței și Morillon împotriva Franței*).

Neacordarea timpului de studiere a dosarului. În cauza *Temeșan c. României* reclamantul s-a plâns că prezumția nevinovăției sale nu fusese respectată de autorități, ținând seama de declarația care apăruse în presă pe durata procedurilor, care avusese o influență asupra procurorului, și că principiul egalității de arme fusese încălcat în măsura în care fusese ținut ilegal în detenție după 7 ianuarie 2002.

Curtea ia notă că articolele de ziar trimise de reclamant nu reflectă opinia autorităților asupra chestiunii vinovăției sau nevinovăției reclamantului. De fapt nici una dintre persoanele intervievate nu s-a referit în vreun fel la pretinsa vină a reclamantului care s-ar încadra în art. 6 par. 2. Mai mult, nimic din acest dosar nu arată că procurorii ar fi fost influențați de acele articole din presă. Aceste fiind spuse, Curtea nu constată nici o indicație că principiul egalității de arme a fost încălcat în acest caz, altfel decât prin faptul că reclamantului nu i s-a acordat suficient timp spre a se familiariza cu dosarul de urmărire, înainte de a fi pus

sub acuzare la 16 decembrie 1999. Totuși, această deficiență a fost remediată în hotărârea definitivă a Curții de Apel București din 22 mai 2001.

Pentru toate aceste motive, în lumina tuturor materialelor aflate în posesia sa, și în măsura în care chestiunile reclamate intră în competența sa, Curtea constată că acestea nu dezvăluie nici o aparență de încălcare a drepturilor și libertățile consfințite în Convenție sau în Protocoalele acesteia

Utilizarea unor căi extraordinare de atac. În cauza *Popescu Sergiu c. României* Curtea a observat că recursul în anulare utilizat în speță de către autorități era o cale extraordinară de atac care nu putea fi inițiată decât de Procurorul General, ea nefiind deci disponibilă reclamantului. Având în vedere că Procurorul General era superiorul ierarhic al procurorului care a participat la procedura în fața instanțelor ordinare, utilizarea acestei căi de atac suplimentare a ridicat probleme privind respectarea principiului egalității armelor, cu atât mai mult cu cât procedura pe care se întemeia recursul în anulare era, în principal, aceeași cu cea în care a fost respinsă acțiunea penală în căile de atac ordinare formulate de către parchet.

5. Contradictorialitatea.

A. Principii generale.

Curtea a arătat că garanțiile procesului echitabil implică, în principiu, dreptul părților să ia cunoștință de orice piesă sau observație prezentate judecătorului și să le discute (a se vedea, între multe altele, *Lobo Machado c. Portugaliei*, par. 31, *Göç c. Turciei*, par. 55, și *Wyssenbach c. Elveției*, par. 35).

În plus, s-a arătat că efectul real al unei asemenea observații este puțin important, și că părțile din litigiu trebuie să aibă posibilitatea să arate dacă apreciază că un act impune comentarii din partea lor (*Nideröst-Huber c. Elveției*, par. 24, și *Schaller-Bossert c. Elveției*, par. 43).

B. Aplicarea principiilor generale în cauzele împotriva României.

Constituirea de parte civilă. În cauza *Oțet c. României* Curtea a subliniat că procedura în urma căreia o persoană a fost obligată la plata unor sume de bani, cu titlu de datorii fiscale, trebuie analizat ca o decizie asupra temeiniciei unei „acuzații în materie penală” făcute împotriva reclamantului.

A observat că, în primă instanță, Judecătoria Reșița a constatat că Ministerul Finanțelor Publice nu s-a constituit parte civilă. Constituirea de parte civilă s-a făcut pentru prima dată în apel, în fața Tribunalului Caraș-Severin, în afara termenului prevăzut de legea internă. Tribunalul Caraș-Severin a fost pus astfel în situația de a analiza pentru prima dată în cursul procesului, pe fond, problema condamnării reclamantului la plata majorărilor.

Curtea a relevat că părțile sunt de acord că practica judiciară internă permitea constituirea de parte civilă peste termen, cu condiția ca inculpatul să nu se opună. Totuși, a observat că pozițiile lor diferă în privința problemei, dacă reclamantul a avut în mod rezonabil posibilitatea să ia cunoștință de eventualitatea unei condamnări la plata majorărilor și să se exprime asupra constituirii de parte civilă făcută peste termen de Ministerul Finanțelor Publice.

Pe baza actelor dosarului, Curtea a arătat că Tribunalul Caraș-Severin nu a informat reclamantul despre cererea de constituire de parte civilă și despre eventualitatea condamnării sale la plata majorărilor, și că reclamantul nu a fost ascultat și nu a consimțit în mod expres la o astfel de cerere (a se vedea, mutatis mutandis, *Constantinescu c. României*, par. 58-59, și *Găitănanu c. României*, par. 32-33).

Curtea a apreciat că argumentul Guvernului privind un consimțământ tacit al reclamantului nu ar putea fi reținut,

deoarece renunțarea la exercitarea unui drept garantat de Convenție trebuie stabilită de o manieră neechivocă (a se vedea, între alte exemple, *Neumeister c. Austriei*, par. 36, *Albert și Le Compte c. Belgiei*, par. 35, și *Colozza c. Italiei*, par. 28). A subliniat că Tribunalul Caraș-Severin a fost cel care a analizat primul pe fond problema constituirii de parte civilă și că decizia sa a modificat în mod considerabil situația reclamantului (a se vedea, mutatis mutandis, *Gacon c. Franței*, par. 34, și *Ben Naceur c. Franței*, par. 35-39), și că, mai mult, procedura avea o miză importantă pentru reclamant (*Vermeulen c. Belgiei*, par. 33, *J.J. c. Olandei*, par. 43, și *Reinhardt și Slimane-Kaid c. Franței*, par. 105).

În altă ordine de idei, Curtea a observat că, în calitate de instanță de ultim grad, Curtea de Apel Timișoara nu a examinat motivele reclamantului deduse în special din imposibilitatea de a-și exprima voința asupra constituirii de parte civilă făcută peste termen de Ministerul Finanțelor Publice. În această privință, a amintit că art. 6 din Convenție implică în special, în sarcina „tribunalului”, obligația de a face o analiză efectivă a motivelor, argumentelor și propunerilor de probe ale părților, fără a-i răpi facultatea de a le aprecia relevanța (*Perez c. Franței*, par. 80, și *Boldea c. României*, par. 33). Or, dacă este adevărat că obligația de a-și motiva deciziile impusă tribunalelor de art. 6 par. 1 din Convenție nu poate fi înțeleasă ca impunând un răspuns detaliat la fiecare argument (*Van de Hurk c. Olandei*, par. 61, și *Ruiz Torija c. Spaniei*, par. 29), trebuie constatat că în cauză Curtea de Apel Timișoara nu a analizat argumentele reclamantului deduse din imposibilitatea de a-și manifesta opoziția la o constituire de parte civilă făcută peste termen, în condițiile în care aceste argumente ar fi putut fi decisive pentru rezultatul procesului. Prin urmare, Curtea a constatat încălcarea art. 6 par. 1 din Convenție.

Comunicarea actelor. În cauza *Schuller c. României* reclamantul a invocat încălcări ale art. 6 par. 1 din Convenție, în sensul că autoritățile nu i-au comunicat rechizitoriul la adresa sa din Germania, precum și actele depuse în timpul procedurii la reședința din România, nefiindu-i acordat timp suficient pentru pregătirea apărării și nici posibilitatea de a fi audiați martori în apărare. Curtea, ținând cont de toate actele aflate la dosar, nu a decelat nicio aparență de încălcare a drepturilor și libertăților ocrotite de Convenție și Protocoale.

Schimbarea încadrării juridice a faptelor. În cauza *Marin c. României* reclamanta a considerat că procedura penală îndreptată împotriva sa nu a fost echitabilă, invocând, în special, faptul că a fost condamnată de către instanța de recurs fără să fi fost informată cu privire la recalificarea faptelor și fără să fi fost ascultată la tribunal, precum și că instanțele nu au examinat toate probele aflate la dosar

Curtea subliniază că tribunalul, prin recalificarea faptelor, a condamnat reclamanta pentru săvârșirea infracțiunii de insultă, fără să îi dea acesteia posibilitatea de a-și prezenta mijloacele de apărare cu privire la noua calificare a faptelor imputate.

Curtea a hotărât deja că, în cazul în care prin hotărârea pronunțată în ultimă instanță se schimbă calificarea faptelor, fără să îi acorde reclamantului posibilitatea de a prezenta probe și de a-și apăra cauza, se aduce atingere drepturilor prevăzute la articolul 6 § 1 din Convenție, în special atunci când instanța respectivă a fost prima care a condamnat reclamantul în cadrul procedurii prin care se decide temeinicia acuzației în materie penală îndreptată împotriva acestuia (*Constantinescu împotriva României*).

Aceste elemente sunt suficiente Curții pentru a concluziona că respectiva

condamnare pentru insultă pronunțată de tribunal împotriva reclamantei a adus atingere dreptului acesteia la un proces echitabil.

În schimb, în cauza *Valentino Acatrinei c. României*, s-a reținut că la data de 6 noiembrie 2002, Înalta Curte de Casație și Justiție, în complet format din trei judecători, a pronunțat soluția cu majoritate de voturi: a schimbat încadrarea juridică din infracțiunile de trafic de influență și de complicitate la dare de mită în formă continuată în două astfel de infracțiuni și l-a condamnat pe reclamant la pedeapsa de 5 ani închisoare; opinia separată a privit opoziția la schimbarea încadrării juridice.

Curtea a constatat că L.P. a formulat o plângere similară, pe care Curtea a declarat-o inadmisibilă, prin decizia din data de 15 septembrie 2009, în condițiile în care problema în discuție privea doar legalitatea sentinței sub aspectul modului în care a fost schimbată încadrarea juridică, nefiind aduse critici cu privire la greșita încadrare juridică a infracțiunilor în raport de situația de fapt, inculpații având posibilitatea să conteste temeinicia acuzațiilor ce le-au fost aduse (a se vedea *Peter c. României*, par. 80). De asemenea, Curtea a remarcat că aceste critici vizând legalitatea sentinței au fost examinate amplu de instanța de recurs.

Curtea a reținut că circumstanțele prezentei cauze sunt complet diferite de cele examinate în cauza *Constantinescu c. României*, când Curtea a constatat că a fost încălcat art. 6 din Convenție, ca urmare a faptului că reclamantul a fost pentru prima dată condamnat în recurs fără a fi ascultat cu privire la noua încadrare juridică dată infracțiunilor.

În consecință, apreciind că nu există motive pentru a se îndepărta de constatările din cauza *Peter*, citată mai sus, Curtea a concluzionat că nu a fost încălcat art. 6 din Convenție.

6. Judecata în lipsă.

A. Principii generale.

Curtea amintește că, deși nu este menționat în mod expres la par. 1 al art. 6, dreptul « acuzatului » de a participa la audiere decurge din obiectul și scopul în sine al articolului.

Mai mult, lit. c), d) și e) ale par. 3 al art. 6 din Convenție garantează că orice persoană împotriva căreia este formulată o acuzație în materie penală are dreptul de a se apăra ea însăși (*Colozza c. Italiei*; *Belziuk c. Poloniei*, par. 37; *Sejdovic c. Italiei*, Marea Cameră, par. 81). Alineatele c), d) și e) ale paragrafului 3 recunosc « oricărui acuzat » dreptul « să se apere el însuși », « să întrebe sau să solicite audierea martorilor » « să fie asistat în mod gratuit de un interpret, dacă nu înțelege sau nu vorbește limba folosită la audiere », lucruri care nu sunt posibile decât în prezența sa.

Este de o importanță capitală asigurarea prezenței personale a acuzatului, atât pentru a asigura dreptul său de a participa, dar și pentru a verifica acuratețea declarațiilor sale și pentru a le compara cu cele ale victimei, a cărei interese trebuie protejate, precum și cu cele ale martorilor (*Sejdovic*, precit., par. 93).

Legea trebuie în mod corespunzător să fie capabilă să descurajeze absențe nejustificate (*Poitrimol c. Franței*, par. 35).

Dacă un proces care se derulează în lipsa inculpatului nu este în sine incompatibil cu articolul 6 din Convenție, reiese totuși că denegarea apare atunci când un individ condamnat *in absentia* nu poate obține ulterior ca o instanță să statueze din nou, după ce l-a audiat, asupra temeiniciei acuzației, în fapt ca și în drept, atunci când nu s-a stabilit că a renunțat la dreptul său de a compărea și de a se apăra sau că a avut intenția de a se sustrage justiției.

Curtea precizează că încunoștințarea unei persoane asupra derulării urmărilor

demarate împotriva ei constituie un act juridic de o asemenea importanță încât trebuie să corespundă condițiilor de formă și de fond capabile să asigure exercitarea efectivă a drepturilor acuzatului. O cunoaștere vagă și neoficială, nu ar putea fi deci suficientă.

B. Aplicarea principiilor generale în cauzele împotriva României.

Lipsa inculpatului în cursul întregii judecăți. În cauza *Gaga c. României* Curtea constată că părțile nu contestă modul de citare a reclamantului și că acesta nu s-a aflat în situația unui inculpat care, cunoscând toate datele procesului, a ales să nu se prezinte în fața instanței. Mai mult apărarea pe care putea să o facă avocatul desemnat din oficiu de instanță, în cazul în care era primul contact al acestuia cu dosarul și nu i s-a acordat niciun termen suplimentar, nu este una eficientă. Curtea concluzionează că reclamantul, care a fost judecat în contumacie de Curtea Supremă de Justiție și despre care nu s-a demonstrat că ar fi încercat să se sustragă justiției sau că a renunțat în mod neechivoc la dreptul de a compărea, nu a avut posibilitatea de a obține ca o instanță să statueze din nou asupra temeiniciei acuzațiilor aduse împotriva sa, după ce l-a audiat, cu respectarea drepturilor la apărare. Curtea a constatat încălcarea art. 6 par. 1 din Convenție.

Lipsa inculpatului în calea de atac. În cauza *Lazariu c. României* Curtea a reiterat că deși nu este în mod expres prevăzut de par. 1 al art. 6 din Convenție, obiectul și scopul articolului privit în ansamblu duc la concluzia că o persoană împotriva căreia este formulată o acuzație în materie penală are dreptul de a participa la ședința de judecată. Mai mult, lit. c), d) și e) ale par. 3 garantează că orice persoană împotriva căreia este formulată o acuzație în materie penală are dreptul de a se apăra ea însăși (*Colozza c. Italiei; Belziuk c. Poloniei*, par. 37;

Sejdovic c. Italiei, Marea Cameră, par. 81).

În cauza de față, Curtea a arătat că reclamanta a fost audiată de către instanța de fond pe data de 6 septembrie 2005 și pe 24 aprilie 2007. Curtea a subliniat, de asemenea, că legea internă permite reclamantei să dea declarații pe tot parcursul procesului penal. Prin urmare, contrar susținerilor reclamantei, instanța de fond a audiat-o pe aceasta (*mutatis mutandis, Ursu c. României*, par. 39).

Mai mult, Curtea a arătat că prezenta cauză se distinge de cauza *Constantinescu* sub aspectul că instanța de fond nu a dispus achitarea reclamantei. Chiar presupunând că principiile din *Constantinescu* ar fi aplicabile în prezenta cauză, Curtea a arătat că, deși a criticat în fața tribunalului și a curții de apel că în fața primei instanțe nu a fost audiată, reclamanta nu s-a prezentat la nici un termen de judecată de la tribunal sau curte de apel. Curtea a considerat că reclamanta, care a devenit avocat pe parcursul procedurilor, trebuia să cunoască consecințele absențelor sale repetate din fața instanțelor de control judiciar (*mutatis mutandis, Ivanciuc c. României*, decizia de inadmisibilitate, cererea nr. 18624/03). Prin urmare, nu a existat o încălcare a art. 6 par. 1 și 3 lit. c din Convenție sub acest aspect.

7. Ascultarea acuzatului.

A. Principii generale.

Curtea a subliniat necesitatea respectării dreptului la un proces echitabil, care presupune și dreptul oricărui acuzat de a participa la dezbateri, drept care, deși nu este menționat în mod expres în art. 6 par. 1 din Convenție, decurge din obiectul și scopul în sine al articolului.

Curtea indică faptul că ascultarea acuzatului trebuie să fie regula în procedurile de natură penală și orice derogare de la această regulă trebuie să

aibă caracter de excepție și să fie de strictă interpretare.

Curtea amintește că modalitatea de aplicarea a art. 6 din Convenție, în ceea ce privește instanțele de control judiciar, depinde de elementele concrete ale procedurilor interne, de întreaga procedură națională și de rolul pe care aceste instanțe îl au în ordinea juridică internă. Cu toate acestea, atunci când o instanță de control este chemată să aprecieze atât faptele cât și aspectele de drept și să statueze cu privire la vinovăția sau nevinovăția reclamantului, acest lucru nu poate fi adus la îndeplinire în mod echitabil fără o apreciere nemijlocită a declarațiilor persoanei care susține că nu a comis actul considerat ca infracțiune (*Hotărârea Ekbatani împotriva Suediei*).

B. Aplicarea principiilor generale în cauzele împotriva României.

Ascultarea inculpatului în primă instanță. În cauza *Ilișescu și Chiforec c. României* Curtea a constatat încălcarea art. 6 par. 1 din Convenție, reținând că reclamantii au fost condamnați de către judecătoria fără să fi fost audiați personal, deși au fost prezenți la termenele de judecată fixate. Totodată, a observat că, potrivit dispozițiilor pertinente din Codul de procedură penală, instanța ar fi trebuit să-i audieze personal pe reclamantii înainte să dispună condamnarea lor, iar încălcarea prevederilor relative la desfășurarea judecății în prim grad constituie o încălcare a dreptului la apărare, sancționată prin nulitatea hotărârii. Făcând trimitere la considerentele reținute în cauza *Constantinescu împotriva României*, Curtea a reamintit că o audiere în fața instanței de recurs ar fi permis reclamantilor să-și confrunte argumentele cu cele ale părții vătămate, să administreze probe și să interogheze eventuali martori.

În ceea ce privește comportamentul reclamantilor și eventuala lor renunțare

la dreptul de a se apăra, Curtea a reafirmat că o renunțare la exercitarea unui drept garantat de Convenție trebuie să fie stabilită în mod neechivoc. Or, nu a fost identificat niciun element care să ateste o eventuală renunțare a reclamantilor de a se apăra.

Ascultarea inculpatului în căile de atac. În cauza *Constantinescu c. României*, analizând competențele prevăzute de lege ale Tribunalului precum și natura problemelor asupra cărora acesta trebuia să se pronunțe, Curtea a constatat că Tribunalul București s-a pronunțat cu privire la temeinicia acuzației și l-a condamnat pe reclamant pentru săvârșirea infracțiunii de calomnie fără ca acesta să fi fost audiat și fără a i se permite să aducă probe în apărare, existând astfel o încălcare a art. 6 par. 1 din Convenție sub acest aspect. Curtea a subliniat că tribunalul trebuia să îl audieze pe reclamant având în vedere mai ales faptul că a dispus pentru prima dată condamnarea. Nu în ultimul rând, Curtea a reținut că există diferențe între susținerile reclamantului și ale Guvernului referitoare la faptul acordării cuvântului și la conținutul concluziilor orale ale procurorului de ședință. Se mai reține că dreptul acuzatului de a avea ultimul cuvânt are o importanță semnificativă, dar acest drept nu poate fi confundat cu dreptul de a fi audiat în timpul dezbaterilor de către o instanță.

La fel, în cauza *Andreescu c. României* Curtea a considerat că audierea reclamantului de către judecătoria nu a eliberat tribunalul de obligația lui de a-l asculta, cu atât mai mult cu cât judecătoria îl achitase. În plus, Curtea a observat, de asemenea, că nu i se putea imputa reclamantului o lipsă de interes față de proces, în măsura în care acesta a asistat la ședințele în fața judecătoriei și în fața tribunalului.

În cauza *Cipleu c. României*, în ceea ce privește admisibilitatea, Guvernul a

invocat neepuizarea căilor interne, deoarece reclamantul ar fi avut posibilitatea de a solicita administrarea probelor și nu a făcut acest lucru. Reclamantul a susținut că în conformitate cu dispozițiile Codului de procedură penală nu era permisă administrarea de probe noi în recurs, cu excepția înscrisurilor. Având în vedere problema pusă în discuție Curtea unește excepția cu fondul cauzei.

În ceea ce privește prezenta cauză, Curtea reține că nu sunt contestate faptele privind achitarea și condamnările reclamantului și nici faptul că instanța de recurs nu l-a audiat pe acesta. Curtea reține că deși este dreptul inculpatului să aibă ultimul cuvânt, acest lucru nu echivalează cu o audiere iar în vederea respectării dreptului la un proces echitabil o instanță nu poate desființa o hotărâre anterioară și condamna acuzatul fără a informa părțile interesate și a permite acestora să își prezinte argumentele.

Curtea a reținut că, în cauzele *Popa și Tănăsescu și Găitănarul c. României*, a avut posibilitatea să examineze întinderea competențelor Înaltei Curți de Casație și Justiție, ca instanță de recurs, atunci când examinează un recurs precum cel din prezenta cauză, respectiv după ce prima cale de atac a fost soluționată deja de o instanță de grad inferior. Curtea a constatat că procesele de la Înalta Curte de Casație și Justiție au fost complet guvernate de aceleași norme ca în cazul unui proces pe fond, instanța având de examinat atât faptele cauzei, cât și problemele de drept. Înalta Curte de Casație și Justiție putea decide fie să mențină achitarea reclamantului, fie să îl condamne după o evaluare atentă a chestiunii vinovăției sau nevinovăției lui. În cazul în care necesitatea unor audieri nemijlocite ar fi determinată de circumstanțele cauzei, Înalta Curte de Casație și Justiție ar putea retrimite cauza la o instanță de grad inferior, în

conformitate cu prevederile Codului de procedură penală în vigoare la acea dată.

Instanța supremă se pronunță asupra vinovăției sau nevinovăției inculpatului după evaluarea întregului probatoriu și doar în cazul în care în mod direct s-ar naște necesitatea administrării de probe va trimite cauza unei instanțe de grad inferior pentru a continua cercetarea judecătorească. În prezenta cauză, recursul Ministerului Public a fost motivat de existența unor grave erori de fapt în cuprinsul deciziei instanțelor inferioare, iar Curtea Supremă a analizat calea de atac în aceste limite.

Curtea reține că nu este de competența sa să soluționeze problemele de interpretare a legislației interne, ci ceea ce contează din perspectiva dreptului la un proces echitabil este faptul că Înalta Curte de Casație și Justiție a fost investită să stabilească ce valoare probatorie are prima declarație a reclamantului și declarațiile subsecvente ale soției acestuia. Curtea a rejudecat cazul, a reexaminat probele și a dat o nouă interpretare acestora, fiind chemată să stabilească vinovăția și utilizând pentru condamnare aceleași probe folosite pentru achitarea reclamantului. Curtea reține că aspectele puse în discuție prezentau un grad mare de complexitate atât în ceea ce privește faptele cât și chestiunile de drept, astfel încât nu ar fi putut fi analizate corespunzător fără audierea directă a reclamantului și martorilor.

În ceea ce privește neepuizarea căilor interne, Curtea reține că ultimul cuvânt al inculpatului nu este suficient pentru a atinge standardul unui proces echitabil în materie penală și că în circumstanțele date, în care reclamantul fusese achitat, Curtea nu poate în mod rezonabil să rețină că reclamantul ar fi avut vreun interes în a solicita readministrarea probelor.

Curtea a constatat încălcarea art. 6 par. 1 din Convenție cu privire la

condamnarea reclamantului de către instanța de recurs, fără a exista posibilitatea administrării directe a probelor în fața instanței.

În cauza *Mircea c. României* Curtea a reținut că în fața Curții Supreme de Justiție dezbaterile au avut loc la 31 mai 2002, în prezența procurorului și a avocatului reclamantei. Deși a fost citată să compară, reclamanta nu a fost prezentă la ședință. Avocatul său a cerut confirmarea deciziilor anterioare, menționând că relațiile reclamantei cu S.I. erau pur și simplu relații comerciale, care nu aveau un caracter penal. Nu a fost administrată nicio probă. Printr-o decizie din aceeași zi, Curtea Supremă de Justiție, după ce a reluat faptele într-un mod succint, așa cum au fost reținute de Parchet în rechizitoriul său, a declarat că era neîndoielnică, în speță, teza reclamantei era infirmată în întregime de activitățile sale ilicite, care, în drept, reprezentau elementele constitutive ale infracțiunii continue de trafic de influență. Pentru a ajunge la această concluzie ea s-a bazat pe depozițiile martorilor, pe notițele reclamantei făcute în agenda sa, pe mărturia sa făcută în cursul anchetei și pe procesul-verbal de constatare a flagrantului delict. Ea a anulat hotărârile instanțelor inferioare și a condamnat reclamanta pentru trafic de influență la doi ani închisoare. Reluând considerentele expuse în cauza *Dănilă împotriva României*, Curtea a constatat încălcarea art. 6 par. 1 din Convenție privind dreptul la un proces echitabil, prin condamnarea reclamantei, pronunțată în recurs fără ca ea să fi avut posibilitatea să fie audiată personal și mai ales după achitarea sa de către două instanțe inferioare.

În cauza *Spănu c. României*, în măsura în care Guvernul subliniază că reclamanta nu a cerut să fie audiată de Curtea Supremă de Justiție, Curtea consideră că instanța de recurs era obligată să ia măsuri pozitive în acest

scop, chiar dacă reclamanta nu a solicitat în mod expres acest lucru. Curtea reamintește de asemenea că faptul că reclamanta a avut ultimul cuvânt în procesul de recurs nu exonera Curtea Supremă de obligația de a o audia în cursul dezbaterilor. Curtea consideră că, în speță, Curtea Supremă de Justiție trebuia cu atât mai mult să o audieze pe reclamantă cu cât aceasta își susținea nevinovăția și fusese achitată în apel din lipsă de probe (*mutatis mutandis*, cauza *Arnasson împotriva Islandei*, nr. 44671/98, par. 38, 15 octombrie 2003). În plus, Curtea constată că în acest caz Curtea Supremă și-a întemeiat în mare parte decizia pe o nouă interpretare a declarațiilor reclamantei și ale lui M.M., fără a-i fi audiat ea însăși.

După ce a constatat o contradicție între mărturiile făcute de reclamantă și de coaculpatul M.M. în timpul anchetei preliminare și declarațiile lor ulterioare în fața instanței, Curtea Supremă a concluzionat că aceste mărturii corespundeau realității deoarece erau coroborate cu alte probe, fără a preciza totuși care anume. Or, acest martor al acuzării nu a fost audiat. De altfel, Curtea observă că Curtea Supremă de Justiție a făcut referire la petele de sânge găsite pe geaca lui M.M., deși instanțele inferioare au constatat că aceste pete nu puteau fi analizate științific și că persoana căreia aparțineau nu putea fi identificată. Fără îndoială instanța de recurs avea sarcina de a aprecia datele culese; nu e mai puțin adevărat că vinovăția reclamantei a fost stabilită pe baza aceluiași probe care i-au determinat pe judecătorii Curții de Apel să se îndoiască suficient de mult de temeinicia acuzației pentru a-i motiva achitarea. În consecință, se poate considera că Curtea Supremă și-a încălcat obligația de a dispune măsuri pozitive pentru a clarifica declarațiile martorului (*Arnasson*, citată anterior, par. 38) și a-i oferi reclamantei posibilitatea

de a-și apăra cauza. Curtea constată încălcarea art. 6 par. 1 din Convenție

În cauza *Mihai Moldoveanu c. României* Curtea a constatat că în acest caz Curtea Supremă de Justiție și-a bazat, în esență, decizia pe o nouă interpretare a declarațiilor date de reclamant și E.S. fără a proceda la audierea nemijlocită a acestora. După ce a constatat contradicțiile existente între declarațiile reclamantului și cele date de E.S. în timpul urmăririi penale și declarațiile ulterioare date în cursul cercetării judecătorești, Curtea Supremă de Justiție a concluzionat că declarațiile de recunoaștere a vinovăției corespund realității, întrucât acestea se coroborează cu alte mijloace de probă, fără însă a preciza care sunt acestea. Pe de altă parte, Curtea a observat că instanța ierarhic superioară, Curtea Supremă de Justiție, a făcut referire la pata de sânge găsită pe geaca reclamantului, deși instanțele de fond au constatat că această pată nu putea fi analizată în mod științific și persoana căreia îi aparținea proba biologică nu a putut fi identificată. O nouă audiere se impunea cu atât mai mult cu cât tribunalul nu audiasse în mod nemijlocit martorii propuși de către acuzare, curtea de apel fiind singura instanță care a putut evalua în mod direct declarațiile martorilor și celelalte probe din dosar. Fără îndoială instanța de recurs avea sarcina de a aprecia datele culese; nu e mai puțin adevărat că vinovăția reclamantului a fost stabilită pe baza aceluiași probe care i-au determinat pe judecătorii curții de apel să se îndoiască suficient de mult de temeinicia acuzației pentru a-i motiva achitarea. În consecință, Curtea Supremă și-a încălcat obligația de a dispune măsuri pozitive pentru a clarifica declarațiile date și pentru a-i oferi reclamantului posibilitatea de a-și apăra cauza.

În cauza *Popa și Tănăsescu c. României* s-a reținut că Înalta Curte de Casație și Justiție a acordat părților

cuvântul asupra admisibilității recursurilor fără a-i informa pe reclamanti cu privire la intenția sa de a casa sentința și decizia ce făceau obiectul recursului și de a le reexamina sub aspectul temeiniciei. Curtea a precizat că respectarea principiului dreptului la un proces echitabil se opune desființării unei hotărâri și reaprecierii probatoriului, fără o informare adecvată a celui acuzat, dându-i astfel posibilitatea să își susțină cauza sub toate aspectele.

Neascultarea celor doi inculpați de către instanța chemată să decidă în mod definitiv este greu de considerat ca respectând procesul echitabil având în vedere că instanța supremă a făcut o reapreciere asupra intenției inculpaților în comiterea infracțiunii și a fost prima instanță care a dispus condamnarea celor doi reclamanti, reținând ca fiind întrunită latura subiectivă a infracțiunii (*Constantinescu c. României; Andreescu c. României; Igual Coll c. Spaniei și Marcos Barrios c. Spaniei*).

Curtea a luat act de modificările legislative din anul 2006 care par să apropie procedura penală română de exigențele Convenției sub acest aspect, care nu au însă relevanță în prezenta cauză. În consecință, Curtea a constatat încălcarea art. 6 par. 1 și a art. 6 par. 3 lit. c) și d) din Convenție.

Constatarea lipsei gradului de pericol social al faptei. În cauzele *Ieremeiov (nr. 1 și nr. 2) c. României* Curtea a reținut că aplicarea unei amenzi administrative reclamantului de către tribunal se încadrează în noțiunea de condamnare penală, noțiune autonomă în înțelesul Convenției, în condițiile în care fapta comisă de reclamant era incriminată Codul penal. În scopul stabilirii dacă o persoană a fost condamnată penal în sensul autonom al Convenției, Curtea a aplicat așa-numitele "criterii Engel", reafirmate recent în cauzele *Jussila c. Finlandei și Sergey Zolotukhin c. Rusiei*.

Curtea a reiterat în principal că lipsa de severitate a sancțiunii nu înlătură caracterul inerent penal al unei anumite fapte. Aplicând aceste principii la cauza de față, Curtea a constatat că decizia pronunțată de Tribunalul Timișoara prin care reclamantului i s-a aplicat o amendă administrativă se încadrează în noțiunea de condamnare penală în sensul autonom al Convenției, cu atât mai mult cu cât fapta comisă era incriminată de Codul penal (*Ezeh și Connors c. Regatului Unit, Öztürk c. Germaniei, Anghel c. României, Zolotukhin c. Rusiei*).

Curtea a reamintit că în cauze similare cu aceasta, când instanțele au examinat o pricină sub aspect factual și în drept, putând stabili asupra nevinovăției sau vinovăției, nu poate fi vorba de caracterul echitabil al procedurii fără o audiere directă a acuzatului (*Constantinescu c. României*).

Împrejurarea că acuzatul a avut ultimul cuvânt la finalul dezbaterilor nu poate fi echivalată cu dreptul la o audiere nemijlocită în fața instanței de control judiciar.

În plus, Curtea a reținut că în fața instanței de recurs doar s-a discutat cu privire la admisibilitatea căii de atac, reclamantul nefiind informat cu privire la eventuala casare a sentinței și reexaminarea fondului acuzației. În acest context, Curtea a notat că, din motive ținând de echitatea procedurilor, o instanță de control judiciar nu poate anula o hotărâre anterioară și să reevalueze probele fără să informeze în mod corespunzător părțile interesate și fără să le ofere o ocazie adecvată de a-și prezenta apărările.

Omisiunea de a-l asculta pe acuzat în persoană vine în contradicție directă cu dreptul la un proces echitabil, cu atât mai mult cu cât tribunalul a procedat la o evaluare a elementului subiectiv al infracțiunii vizând intenția reclamantului de a denigra.

Curtea a considerat că nu poate fi vorba de echitatea procedurilor atunci când instanța de control judiciar casează hotărârea primei instanțe și reanalizează probele, cu consecința schimbării soluției în defavoarea celui acuzat, fără a-l informa pe cel vizat despre acest fapt și fără a-i da posibilitatea să se apere și să își spună punctul de vedere asupra probelor.

8. Administrarea nemijlocită a probatoriului.

A. Principii generale.

Curtea consideră că un aspect important al unui proces penal echitabil este posibilitatea pe care o are inculpatul de a fi confruntat cu martorii în prezenta judecătorului care, în cele din urmă, se pronunță asupra cauzei.

Principiul nemijlocirii este o garanție importantă în procesul penal în cadrul căruia observațiile făcute de instanță cu privire la comportamentul și credibilitatea unui martor pot avea consecințe importante pentru inculpat. Aceste consecințe pe care le suportă inculpatul sunt legate și de percepția pe care judecătorul o are cu privire la atitudinea și credibilitatea martorilor, aspecte ce se aplică și în cazul audierii inculpatului.

Prin urmare, o modificare adusă compunerii instanței de judecată ulterior audierii unui martor important ar trebui să determine în mod normal o nouă audiere a martorului respectiv (*P.K. c. Finlandei*). Curtea a indicat faptul că deciziile în procesul penal ar trebui luate de judecătorul care a participat la întregul proces de judecată și la administrarea probelor, dar acest lucru nu constituie o interdicție absolută în ceea ce privește schimbările din compunerea completului (*Mellors c. Regatului Unit*). Deși pot exista factori administrativi care pot duce la schimbarea judecătorilor, trebuie luate măsuri care să asigure că judecătorul care conduce ședințele de judecată în

viitor are o idee clară și înțelege argumentele părților și probele din dosar, aceste măsuri putând fi, spre exemplu, existența declarației scrise a martorului când credibilitatea sa nu e pusă la îndoială sau reaudierea unui martor important de către instanță, în noua compunere.

Curtea mai arată că modalitățile de aplicare a art. 6 procedurilor în căile de atac depind de caracteristicile acestora; trebuie să se țină seama de ansamblul procedurii interne și de rolul devolutiv al instanței de recurs în ordinea juridică națională. Atunci când o audiere publică a avut loc în primă instanță, absența dezbaterilor publice în apel poate fi justificată de particularitățile procedurii în discuție, având în vedere natura căii de atac internă, întinderea competențelor instanței de apel, maniera în care interesele recurentului au fost expuse și protejate în mod real în fața acesteia și în special natura chestiunilor pe care aceasta le are de tranșat (*Botten c. Norvegiei*).

Pe de altă parte, Curtea a statuat că, atunci când o instanță de recurs este competentă să examineze o cauză, atât în fapt cât și în drept, putând aprecia în ansamblu chestiunea vinovăției sau nevinovăției, ea nu poate, din motive de echitate a procedurii, să decidă asupra acestor aspecte fără a aprecia în mod direct asupra declarației persoanei acuzate, care susține că nu a săvârșit infracțiunea (*Ekbatani c. Suediei*, par. 32 și *Constantinescu c. României*, par. 55).

Curtea reamintește, în ceea ce privește probele, că revine în principiu instanțelor interne competența de a aprecia cu privire la relevanța acestora, Curtea păstrând doar competența de a stabili dacă procedura în ansamblul ei, respectiv modul de prezentare a mijloacelor de probă, a avut un caracter echitabil (*Garcia Ruiz c. Spaniei*). Astfel că „deși revine instanței interne, în

principiu, competența de a decide cu privire la oportunitatea citării unui martor (...), circumstanțe excepționale pot conduce Curtea la concluzia că neaudierea unei persoane este incompatibilă cu art. 6” (*Bricmont c. Belgiei*).

În jurisprudența Curții, s-a subliniat că posibilitatea pentru acuzat de a participa la audierea unui martor de către instanța chemată a se pronunța în ultimul grad de jurisdicție, cu privire la acuzație, este o garanție a unui proces echitabil, în cazul în care reținerile instanței, în ceea ce privește comportamentul și credibilitatea unui martor, poate avea consecințe pentru acuzat (a se vedea *P.K. c. Finlandei*, *Pitkanen c. Finlandei* și *Milan c. Italiei*).

Curtea subliniază că termenul « martor » are, în sistemul Convenției, un sens « autonom » (*Vidal c. Belgiei*, par. 33 și *Lucă împotriva Italiei*, par. 41). Astfel, din moment ce o depoziție, indiferent dacă este făcută de un martor *stricto sensu* sau de un coinculpat, poate fi decisivă pentru condamnarea inculpatului, ea constituie o mărturie acuzatorie și garanțiile prevăzute de art. 6 alin. 1 din Convenției se aplică în acest caz (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Ferrantelli și Santangelo c. Italiei*, par. 51-52)

B. Aplicarea principiilor generale în cauzele împotriva României.

Administrarea nemijlocită a probatoriului în prima instanță. În cauza *Beraru c. României* Curtea a observat că judecătorul unic îi audiase pe ceilalți co-inculpați alături de reclamant și pe martori în februarie și în martie 2002. După numirea celui de-al doilea judecător, co-inculpații și martorii audiați anterior nu au fost audiați din nou. Curtea a acceptat faptul că, deși cel de-al doilea judecător a fost numit în mai 2003, la cinci luni de la începerea procesului, primul judecător, care a administrat singur majoritatea probelor, a rămas același pe parcursul procesului. De asemenea, Curtea a acceptat că cel de-al doilea

judecător a avut la dispoziție stenogramele ședințelor de judecată în care au fost audiați martorii și co-inculpații. Cu toate acestea, remarcând că reclamantul a fost condamnat exclusiv pe baza unor mărturii care nu au fost ascultate direct de către cel de-al doilea judecător, Curtea a considerat că disponibilitatea stenogramelor respective nu poate compensa neîndeplinirea cerinței nemijlocirii în cadrul procesului. De asemenea, Curtea a conștientizat că există posibilitatea ca o instanță superioară sau instanța supremă să remedieze, în anumite circumstanțe, deficiențele procedurii în primă instanță (a se vedea *De Cubber c. Belgiei*, 26 octombrie 1984, par. 33). În prezenta cauză, Curtea a observat că instanța de ultim grad de jurisdicție nu numai că a menținut hotărârea instanței de prim grad, ci, în plus, și-a bazat propria decizie pe probele prezentate în primă instanță fără să le examineze direct.

În cauza *Cutean c. României* Curtea a subliniat faptul că, în această cauză, problema fundamentală pusă în discuție de reclamant este neaudierea sa în primă instanță de judecătorul care a dispus condamnarea, aspect susținut și de faptul că reclamantul nu contestă procedura derulată în fața Înaltei Curți de Casație și Justiție și nici legalitatea declinării de competență.

În acest context, Curtea a reținut că judecătorii care l-au audiat pe reclamant s-au schimbat la momentul declinării și că nici prima instanță și nici instanțele superioare nu l-au mai audiat pe acesta sau martorii citați în cauză (*P.K. v. Finlandei*). Deși condamnarea reclamantului nu s-a bazat exclusiv pe declarațiile martorilor, Curtea a constatat că judecătorii naționali au folosit aceste declarații pentru a justifica condamnarea, cu toate că reclamantul a pus în discuție credibilitatea unora dintre aceștia.

Curtea a constatat că judecătorul care l-a condamnat în primă instanță pe

reclamant avea obligația de a analiza elementele constitutive ale infracțiunii și elementul subiectiv, astfel încât audierea acestuia era relevantă în cauză.

Reclamantul nu a contestat că, în fața judecătoriei, același judecător a fost prezent și la cercetarea judecătorească și la dezbateri și că acesta a ascultat argumentele reclamantului în ceea ce privește situația de fapt și a examinat observațiile scrise depuse de acesta. Deși nu este clar dacă reclamantul a avut dreptul la ultimul cuvânt în fața primei instanțe, se reține că în fața instanței de apel acestuia i s-a acordat ultimul cuvânt.

Cu toate acestea, Curtea a stabilit deja că, deși ultimul cuvânt al reclamantului este un aspect important în procesul penal acesta nu constituie o audiere, aspecte ce se aplică și la etapa dezbaterilor și depunerea de observații scrise (*Constantinescu c. României*, par. 58, *Spînu c. României*, par. 58, 29).

Curtea a constatat că nu există elemente care să indice în cauză faptul că judecătorii din primă instanță s-au schimbat pentru a produce o vătămare intereselor reclamantului sau că judecătorul care a pronunțat condamnarea nu ar fi fost independent sau imparțial și reține că acesta a avut la dispoziție transcrierile tuturor ședințelor de judecată. Cu toate acestea, având în vedere importanța declarațiilor martorilor și ale inculpatului, Curtea a considerat că existența transcrierilor nu compensează lipsa de nemijlocire.

În continuare, Curtea a observat că există posibilitatea ca o instanță superioară să repare, în anumite circumstanțe, greșelile instanței inferioare dar că, în prezenta cauză, instanța de recurs nu numai că a menținut hotărârea primei instanțe dar și-a bazat decizia pe probe care nu au fost administrate în mod direct în fața primei instanțe.

Curtea a concluzionat că schimbarea componenței completului de judecată în

primă instanță și omisiunea instanței de apel de a audia reclamantul și martorii au fost în măsură să aducă atingere dreptului la un proces echitabil.

Administrarea nemijlocită a probatoriului în căile de atac. În cauza *Flueraș c. României* Curtea observă că, după redeschiderea procedurii, în anul 2008, reclamantul a fost audiat de Curtea de Apel Timișoara. Curtea apreciază că argumentul reclamantului, potrivit căruia audierea sa a fost pur formală, nu este întemeiat. În schimb, se constată că reclamantul a fost condamnat de curtea de apel fără ca martorii să fie din nou audiați. În consecință, pentru a stabili dacă a avut loc o încălcare a art. 6, trebuie examinat rolul pe care îl avea Curtea de Apel Timișoara și natura chestiunilor asupra cărora aceasta se putea pronunța.

Curtea constată că în speță competența instanței de recurs este stabilită de art. 385¹⁵ și 385¹⁶ din vechiul C.pr.pen. Potrivit dispozițiilor art. 385¹⁵ din vechiul C.pr.pen., curtea de apel, ca instanță de recurs, nu era obligată să facă o nouă judecată a cauzei, dar avea această posibilitate. La 31 ianuarie 2011, curtea de apel a admis recursul parchetului, a casat sentința instanței de fond și decizia instanței de apel și a pronunțat o nouă hotărâre în cauză. Rezultă că procedura în fața instanței de recurs este una completă, care urmează aceleași reguli în fața instanței de fond, instanța de recurs putându-se pronunța atât cu privire la situația de fapt cât și cu privire la dreptul aplicabil. Instanța de recurs putea decide fie menținerea achitării reclamantului, fie condamnarea acestuia, după aprecierea completă a problemei vinovăției sau nevinovăției sale, putând administra și noi mijloace de probă. Aspectele cu privire la care curtea de apel s-a pronunțat au avut un caracter esențialmente factual. Era vorba de a aprecia dacă reclamantul a participat sau nu la planificarea traficului de droguri.

În speță, Curtea reține că achitarea inițială a reclamantului de Judecătoria și Tribunalul Arad a avut loc după audierea mai multor martori. Aceste instanțe au considerat că declarațiile de la dosar nu erau suficiente pentru a reține temeinicia acuzațiilor aduse reclamantului. Pentru a pronunța hotărârea de condamnare instanța de recurs nu a dispus de nicio informație nouă, fundamentându-și hotărârea de condamnare exclusiv pe actele dosarului, în special pe declarațiile date la parchet și în fața primei instanțe. Așadar hotărârea de condamnare a avut la bază doar declarațiile scrise remise de parchet și cele luate în fața primei instanțe, pe care curtea de apel le-a analizat și a apreciat caracterul sincer și suficient al acestora, pentru a pronunța soluția de condamnare.

În esență, curtea de apel și-a întemeiat hotărârea de condamnare a reclamantului pe o nouă interpretare a declarațiilor date de unele persoane, pe care aceasta nu le-a audiat în mod direct. S-au înlăturat argumentele pe baza cărora și-au fundamentat hotărârile instanțele inferioare, inclusiv declarațiile făcute de martori în fața acestor instanțe. Deși instanța de recurs avea competența aprecierii asupra actelor dosarului și asupra utilității probelor solicitate de reclamant, se observă că aceasta a stabilit vinovăția acestuia chiar pe baza declarațiilor considerate insuficiente de instanțele inferioare pentru pronunțarea unei hotărâri de condamnare și care au stat la baza soluției de achitare a reclamantului în fond și în apel. În aceste condiții, omisiunea Curții de Apel Timișoara de a audia aceste persoane înainte de stabilirea vinovăției reclamantului a redus semnificativ dreptul la apărare al acestuia (*Destrehem c. Franței, Găitânaru c. României*).

În sfârșit, întrucât Guvernul a subliniat că reclamantul nu a solicitat audierea martorilor în fața instanței de recurs,

Curtea apreciază că instanța de recurs era ținută să ia din oficiu măsuri pozitive în acest scop, chiar dacă reclamantul nu a solicitat expres acest lucru (*Dănilă c. României*).

Așadar, Curtea apreciază că condamnarea reclamantului pronunțată în absența unei audieri a martorilor, atunci când acesta a fost achitat de două instanțe inferioare, nu corespunde exigențelor unui proces echitabil în sensul art. 6 din Convenție.

În cauza *Hogea c. României* Curtea constată că procedura în fața instanței de recurs este una completă, care urmează aceleași reguli în fața instanței de fond, instanța de recurs putându-se pronunța atât cu privire la situația de fapt cât și cu privire la dreptul aplicabil. Instanța de recurs putea decide fie menținerea achitării reclamantului, fie condamnarea acestuia, după aprecierea completă a problemei vinovăției sau nevinovăției sale, putând administra și noi mijloace de probă. Aspectele cu privire la care curtea de apel s-a pronunțat au avut un caracter esențialmente factual. Era vorba de a aprecia dacă reclamantul a determinat alți participanți la licitație să colaboreze, în vederea reducerii prețului de vânzare a societății E., în detrimentul statului (a se vedea *Dănilă c. României*).

Curtea reține că achitarea inițială a reclamantului de Judecătoria Arad și Tribunalul Arad a avut loc după audierea mai multor martori. Acesta instanțe au considerat că declarațiile de la dosar nu erau suficiente pentru a reține temeinicia acuzațiilor aduse reclamantului. Pentru a pronunța hotărârea de condamnare, instanța de recurs nu a dispus de nicio informație nouă, fundamentându-și hotărârea de condamnare exclusiv pe actele dosarului, în special pe declarațiile date la parchet și în fața primei instanțe. Așadar hotărârea de condamnare a avut la bază doar declarațiile scrise remise de parchet și cele luate în fața primei

instanțe, pe care curtea de apel le-a analizat și a apreciat caracterul sincer și suficient al acestora, pentru a pronunța soluția de condamnare.

În esență, curtea de apel și-a fondat hotărârea de condamnare a reclamantului pe o nouă interpretare a declarațiilor date de unele persoane, pe care aceasta nu le-a audiat în mod direct. S-au înlăturat argumentele pe baza cărora și-au fundamentat hotărârile instanțele inferioare, inclusiv declarațiile făcute de martori în fața acestor instanțe. Deși instanța de recurs avea competența aprecierii asupra actelor dosarului și asupra utilității probelor solicitate de reclamant, se observă că aceasta a stabilit vinovăția acestuia chiar pe baza declarațiilor considerate insuficiente de către instanțele inferioare pentru pronunțarea unei hotărâri de condamnare și care au stat la baza soluției de achitare a reclamantului în fond și în apel. În aceste condiții, omisiunea Curții de Apel Alba Iulia de a audia aceste persoane înainte de stabilirea vinovăției reclamantului a redus semnificativ dreptul la apărare al acestuia (*Destrehem c. Franței, Găitănanu c. României*).

În sfârșit, întrucât Guvernul a subliniat că reclamantul nu a solicitat audierea martorilor în fața instanței de recurs, Curtea apreciază că instanța de recurs era ținută să ia din oficiu măsuri pozitive în acest scop, chiar dacă reclamantul nu a solicitat expres acest lucru (*Dănilă c. României*). De asemenea, Curtea consideră că fapta reclamantului de a nu o informa rapid despre redeschiderea procedurii nu dovedește intenția acestuia de a o induce în eroare, cu scopul de a o împiedica să se pronunțe în deplină cunoștință de cauză (a se vedea *Predescu c. României*).

În cauza *Găitănanu c. României* Curtea a reținut că achitarea inițială a reclamantului, de către Tribunalul Neamț și Curtea de Apel Bacău, a avut loc după

audierea mai multor martori. Aceste instanțe au considerat că ansamblul probatoriului existent la dosar este insuficient pentru a determina vinovăția reclamantului. Pentru a schimba această soluție cu una de condamnare, instanța de recurs nu a avut alte probe, dispunând doar de probele de la dosar, în special declarațiile date persoanele audiate la parchet și în fața primei instanțe.

În esență, Înalta Curte și-a întemeiat condamnarea reclamantului pe o nouă interpretare a declarațiilor date de persoane pe care nu le-a audiat direct. În aceste condiții, omisiunea Înaltei Curți de a audia aceste persoane înainte de a-l declara vinovat pe reclamant, a redus simțitor dreptul la apărare (*Destrehem c. Franței*, par. 45; *Marcos Barrios c. Spaniei*, par. 40-41, și *Lacadena Calero c. Spaniei*, par. 49).

Cu privire la această omisiune a Înaltei Curți, s-a constatat că, potrivit art. 385¹⁶ din vechiul C.pr.pen., în cazul în care instanța de recurs reține cauza spre rejudecare, aceasta fixează un termen pentru audiere și stabilește probele care vor fi administrate. Există deci un cadru legislativ pentru aceasta, or, în speță, Înalta Curte a omis fără motiv să procedeze la administrarea probelor. Sub acest aspect, Curtea a reproșat deja autorităților române neadministrarea probelor în recurs, în cauza *Dănilă c. României*, citată anterior.

Guvernul a subliniat că reclamantul nu a solicitat audierea sa ori a martorilor în fața instanței de recurs, însă Curtea a apreciat că instanța de recurs era ținută să ia din oficiu măsuri pozitive în acest scop, chiar dacă reclamantul nu a solicitat expres acest lucru (*mutatis mutandis*, *Botten c. Norvegiei*, par. 53, și *Dănilă c. României*, par. 41).

În cauza *Hanu c. României* cât privește argumentul Guvernului potrivit căruia nici reclamantul, nici avocatul său nu au solicitat instanțelor interne să îl

audieze ori pe martori, Curtea a constatat că reclamantul și-a întemeiat recursul pe chestiunea de drept referitoare la omisiunea instanței de apel de a audia martorii în mod direct și la refuzul parchetului de a prezenta înregistrarea operațiunii la dosar. Curtea a luat în considerare că reclamantul a furnizat instanțelor suficiente informații pentru a justifica o nouă examinare a cauzei, în special de la momentul achitării de tribunal. În orice caz, Curtea a reiterat că instanțele interne au obligația de a lua măsuri pozitive în acest scop, chiar dacă reclamantul nu le-a solicitat (*Dănilă c. României*, *Găitănanu*, par. 34).

A rezultat că atunci când au condamnat pe reclamant, nici curtea de apel, nici Curtea Supremă de Justiție nu s-au întemeiat pe o nouă probă. În schimb, și-au fondat deciziile pe probele aduse de inculpat și pe martorii audiați în fața parchetului și a tribunalului. Oricum, tribunalul, după audierea martorilor, a reținut că niciuna din probe nu era concludentă în ce privește vinovăția inculpatului și l-a achitat. Chiar dacă instanțele superioare ar fi putut da, în principiu, propria interpretare a probelor, în speță, reclamantul a fost găsit vinovat în baza declarațiilor martorilor care au fost găsite insuficiente de tribunal și au justificat astfel achitarea.

În aceste circumstanțe, omisiunea curții de apel de a audia martorii și eșecul Curții Supreme de Justiție de a redresa situația prin retrimiteră cauzei la curtea de apel pentru o nouă examinare a probelor au atins substanțial dreptul la apărare al reclamantului (*Destrehem c. Franței*, par. 45, *Găitănanu*, par. 32).

În cauza *Manolachi c. României* Curtea a reținut că reclamantul a fost declarat vinovat pe baza declarațiilor pe care prima instanță le-a considerat pentru a reține temeinicia acuzațiilor aduse acestuia, pronunțând o soluție de achitare. În aceste condiții, omisiunea

curții de apel și a Înaltei Curți de a audia reclamantul și martorii înainte de a-l declara vinovat pe reclamant, a redus simțitor dreptul la apărare al acestuia, cu atât mai mult cu cât apelul parchetului era întemeiat pe diferența între data reținută în transcrierea declarațiilor martorilor audiați și data incidentului. Or, reclamantul a dovedit că această diferență era o eroare materială, așa cum a reținut și Curtea de Apel Iași în hotărârea din 23 noiembrie 2004.

Curtea observă că atunci când Curtea de Apel și Înalta Curte au decis să modifice soluția de achitare a primei instanțe de fond, acestea nu au dispus de nicio informație nouă.

Guvernul a subliniat că reclamantul nu a solicitat audierea sa ori a martorilor, în fața instanței de recurs, însă Curtea apreciază că instanța de recurs era ținută să ia din oficiu măsuri pozitive în acest scop, chiar dacă reclamantul nu a solicitat expres acest lucru (*Dănilă c. României și Găitânaru c. României*). Din ansamblul cauzei Curtea reține că nu se poate reproșa o lipsă de interes a reclamantului în proces (*a contrario, Bragadireanu c. României*, decizia din 6 decembrie 2007).

În aceste circumstanțe, condamnarea reclamantului fără ca acesta să fie audiat personal de către instanța de apel și fără ca martorii să mai fie audiați, atunci când reclamantul a fost achitat de prima instanță, nu corespunde exigențelor unui proces echitabil.

În cauza *Ion Tudor c. României* s-a reținut Încălcarea art. 6 par. 1 din Convenție prin nerespectarea cerințelor procesului echitabil față de faptul că Înalta Curte de Casație și Justiție a procedat la reanalizarea fondului cauzei și l-a condamnat pe reclamant în recurs fără a proceda la readministrarea directă a probelor și audierea acestuia. Situația de fapt, la data de 15 noiembrie 2002, reclamantul și M.P. au fost trimiși în judecată pentru săvârșirea infracțiunilor

de tâlhărie și omor calificat. Deși în declarațiile date în fața poliției și a procurorului coacuzatul a declarat că a săvârșit actele împreună cu reclamantul, în fața instanței acesta a revenit și a susținut că a săvârșit infracțiunile singur.

La data de 13 iulie 2004, Tribunalul Gorj l-a condamnat pe reclamant pentru infracțiunea de omor la 23 ani de închisoare. Părțile au atacat această soluție, iar Curtea de Apel Craiova a reanalizat probele și a administrat altele noi, la data de 22 septembrie 2005 achitându-l pe reclamant față de faptul că probele dosarului nu îl legau convingător pe reclamant de tâlhărie.

Această din urmă soluție a fost atacată de procuror, iar prin decizia din data de 8 februarie 2006, Înalta Curte a desființat hotărârea și a menținut-o pe cea din data de 13 iulie 2004. Înalta Curte a reținut că instanța de apel nu a evaluat probele corect, îndeosebi declarațiile date de coacuzat imediat după săvârșirea faptei, care îl incriminau pe reclamant. Astfel, a reanalizat probele și a reținut că declarațiile date de coacuzat se coroborau cu restul probelor.

Curtea a constatat că Înalta Curte trebuia să decidă cu privire la puterea probatorie a declarațiilor coacuzatului și astfel a fost chemată să facă o analiză completă cu privire la vinovăția reclamantului. Înalta Curte de Casație și Justiție a rejudecat cauza, reexaminând probele și dând o nouă interpretare asupra acestora.

Curtea a reținut că se poate presupune în mod rezonabil că problemele ridicate prezentau o anumită complexitate factuală și legală, care nu putea fi lămurită în mod adecvat fără administrarea directă a probelor oferite de reclamant și martori.

Constatarea lipsei gradului de pericol social al faptei. În cauza *Mischie c. României* Curtea notează că prima instanță și instanța de apel au reținut că reclamantul a introdus arma în România

în anul 2003, fără a face demersurile legale, dar l-au achitat, deoarece, având în vedere circumstanțele comiterii faptei, au considerat că aceasta nu prezintă gradul de pericol social al unei infracțiuni. În schimb, Înalta Curte a reținut, pe baza acelorași elemente de probă, că reclamantul a introdus arma în România în octombrie 1997 și că o astfel de faptă întrunește elementele constitutive ale unei infracțiuni, aplicându-i o pedeapsă de un an închisoare, cu suspendarea condiționată a executării pedepsei.

Curtea consideră că o astfel de analiză nu este limitată, așa cum susține Guvernul, doar la o chestiune de drept, mai exact cea a calificării juridice a faptelor. Curtea notează că Înalta Curte a furnizat o nouă interpretare a faptelor, reținând că reclamantul a introdus arma în România la o data anterioară celei reținute de instanțele inferioare, și că acesta este vinovat de săvârșirea infracțiunii. În consecință, aceasta a agravat situația reclamantului, condamându-l la o pedeapsă cu închisoarea.

În plus, pentru a se pronunța astfel, Înalta Curte a procedat la o nouă interpretare a declarațiilor persoanelor pe care nu le-a audiat nemijlocit. Ea a desființat motivările instanțelor inferioare, care l-au achitat pe reclamant, pe baza depozițiilor martorilor audiați nemijlocit. Dacă instanța de recurs are competența de a aprecia diferitele elemente de probă, aceasta nu poate să constate vinovăția reclamantului pe baza acelorași declarații, care au fost de natură să inducă primei instanțe un dubiu cu privire la temeinicia acuzațiilor aduse acestuia, astfel încât au determinat-o să adopte o soluție de achitare. În aceste condiții, omisiunea Înaltei Curți de a audia nemijlocit aceste persoane, înainte de a reține vinovăția reclamantului, a limitat considerabil posibilitățile apărării (*Găitănanu c. României*, *Văduva c. României*, *Lacadena Calero c. Spaniei*).

În sfârșit, întrucât Guvernul a subliniat că reclamantul nu a solicitat audierea martorilor în fața instanței de recurs, Curtea apreciază că instanța de recurs era ținută să ia din oficiu măsuri pozitive în acest scop, chiar dacă reclamantul nu a solicitat expres acest lucru (*Dănilă c. României*). În plus, Curtea notează că nu se poate reproșa reclamantului o lipsă de interes pentru proces (*a contrario Bragadireanu c. României*).

Aceste elemente permit Curții să concluzioneze că soluția de condamnare a reclamantului, pentru introducerea ilegală a unei arme de vânatoare în România, adoptată în absența audierii nemijlocite a martorilor, atunci când acesta a fost achitat de două instanțe inferioare, nu corespunde exigențelor unui proces echitabil, în sensul art. 6 din Convenție.

9. Echitatea procedurii în administrarea și aprecierea probelor.

A. Principii generale.

Curtea a reiterat că, în temeiul art. 19 din Convenție, are datoria de a asigura respectarea angajamentelor asumate de statele contractante ale Convenției. În special, aceasta nu are misiunea de a examina erori de fapt sau de drept, prezumtiv comise de o instanță națională, decât în cazul în care și în măsura în care este posibil ca acestea să fi încălcat drepturi și libertăți protejate prin Convenție.

De asemenea, s-a mai subliniat că, în general, nu îi revine Curții competența să constate erori de fapt pretins comise de o instanță națională, cu excepția aprecierilor care sunt de netăgăduit inexacte și care au adus atingere drepturilor și libertăților garantate de Convenție (*García Ruiz c. Spaniei*, par. 28; *Schenk c. Elveției*, par. 29; *Kemmache c. Franței* (nr. 3), par. 44, și *Dulaurans c. Franței*, par. 38).

Deși art. 6 din Convenție garantează dreptul la un proces echitabil, acesta nu prevede nicio normă privind admisibilitatea probelor ca atare, aspect care trebuie să fie reglementat în principal prin legislația națională (a se vedea *Brualla Gómez de la Torre c. Spaniei*, par. 31 și *García Ruiz c. Spaniei*, par. 28). Curtea a subliniat că, deși art. 6 garantează dreptul la un proces echitabil, acesta nu reglementează însă admisibilitatea probelor, acestea ținând, în primul rând, de legislația internă a statelor contractante (*Jalloh c. Germaniei*, *Bykov c. Rusiei*). Aceasta nu înseamnă că instanța europeană este scutită de obligația de a analiza dacă procedura în cauză, privită în ansamblu, inclusiv modul în care mijloacele de probă au fost încuviințate, a fost echitabilă (*Khan c. Regatului Unit*, *P.G. și J.H. c. Regatului Unit*, *Heglas c. Republicii Cehe*).

Curtea nu are rolul de a stabili, ca principiu, dacă anumite tipuri de mijloace de probă – de exemplu, probe obținute nelegal – pot fi admisibile. Curtea a constatat, în cadrul circumstanțelor specifice ale unei anumite cauze, că faptul că instanțele interne au utilizat ca mijloc de probă exclusiv transcrieri ale unor convorbiri telefonice obținute nelegal nu contravenea cerințelor de echitate, consacrate la art. 6 din Convenție (*Khan c. Regatului Unit*, par. 34, *P.G. și J.H. c. Regatului Unit*, par. 76).

Nu revine instanței europene de a determina caracterul legal sau nu al probelor prin prisma dreptului intern sau dacă reclamantul este vinovat sau nu de comiterea faptelor reproșate de către autorități (*Schenk c. Elveției*, par. 45, *Teixeira de Castro c. Portugaliei*, par. 34, *Jalloh c. Germaniei*, par. 94-96).

În stabilirea caracterului echitabil al procedurii în ansamblul său, trebuie analizat și dacă a fost respectat dreptul la apărare, în special dacă reclamantul a avut posibilitatea să conteste autenti-

itatea unui mijloc de probă și să ceară înlăturarea acestuia de la dosar. În plus, și calitatea probei trebuie luată în considerare, în special urmând a fi verificat dacă circumstanțele în care a fost obținută pun sub semnul îndoielii veridicitatea sau acuratețea ei (*Bykov*, par. 90).

Deși este atributul instanței naționale să hotărască cu privire la necesitatea ascultării martorilor, în anumite circumstanțe, încălcarea art. 6 poate fi determinată de refuzul de a asculta martorii (cauzele *Brualla Gómez de la Torre c. Spaniei*, par. 31; *Destrehem c. Franței*, par. 41; *García Ruiz c. Spaniei*, par. 28; *Igual Coll c. Spaniei*, par. 36; *Lacadena Calero c. Spaniei*, par. 47). Un aspect fundamental al dreptului la un proces echitabil constă în faptul că urmărirea penală, inclusiv elementele urmăririi care au legătură cu procedura, trebuie să fie în contradictoriu și trebuie să existe o egalitate a armelor între acuzare și apărare (cauza *Fitt c. Regatului Unit*, par. 44). Înainte de a pronunța un verdict de condamnare, toate probele împotriva acestuia trebuie prezentate, în mod obișnuit, în ședință publică, în prezența acestuia, în scopul dezbaterii contradictorii. Există excepții de la acest principiu, dar acestea nu trebuie să încalce dreptul la apărare; de regulă, acest drept impune ca inculpatului să i se acorde o ocazie adecvată și corespunzătoare de a contesta și interoga un martor al acuzării, fie atunci când acesta face declarații, fie într-o etapă ulterioară a procesului (cauza *Al-Khawaja și Tahery c. Regatului Unit*, par. 118). Cu toate acestea, pot exista interese concurente, precum securitatea națională sau nevoia de a proteja martorii care riscă represalii sau de a nu divulga metodele poliției de anchetare a unei infracțiuni, care trebuie puse în balanță cu drepturile inculpatului (cauzele *Doorson c. Țărilor de Jos*, par. 70; *Fitt c. Regatului Unit*, par. 44).

Curtea a arătat că nu poate reține în abstracto prioritatea ce ar trebui acordată declarațiilor date de un martor în ședință publică și sub jurământ în raport cu declarațiile aceluiași martor date în cursul urmăririi penale, chiar dacă cele două sunt contradictorii (*Doorson c. Olandei*, par. 78).

Curtea subliniază că termenul « martor » are, în sistemul Convenției, un sens « autonom » (*Vidal c. Belgiei*, par. 33 și *Lucă împotriva Italiei*, par. 41). Astfel, din moment ce o depoziție, indiferent dacă este făcută de un martor *stricto sensu* sau de un coînculpat, poate fi decisivă pentru condamnarea inculpatului, ea constituie o mărturie acuzatorie și garanțiile prevăzute de art. 6 alin. 1 din Convenției se aplică în acest caz (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Ferrantelli și Santangelo c. Italiei*, par. 51-52).

Pentru a avea garanția că inculpatul beneficiază de un proces echitabil, orice dificultăți cauzate apărării prin limitarea drepturilor acesteia trebuie să fie suficient compensată de procedura urmată de autoritățile judiciare.

Prin urmare, întrebarea la care trebuie să se răspundă este dacă procesul în ansamblu, inclusiv modul în care au fost obținute probele, a fost echitabil (a se vedea *Al-Khawaja și Tahery c. Regatului Unit*, par. 144).

La stabilirea caracterului echitabil al procesului în ansamblu, trebuie să se țină seama dacă s-a respectat dreptul la apărare. Trebuie să se examineze în special dacă reclamantului i s-a acordat posibilitatea de a contesta autenticitatea probelor și de a se opune utilizării lor. În plus, trebuie să se țină seama de calitatea probelor, inclusiv dacă circumstanțele în care au fost obținute pun la îndoială fiabilitatea sau exactitatea acestora (a se vedea *Bykov c. Rusiei*, par. 90).

Dreptul la un proces echitabil, garantat de art. 6 par. 1 din Convenție, include, între altele, dreptul părților de a-și

prezenta observațiile pe care le consideră pertinente. Cum Convenția nu garantează drepturi teoretice sau iluzorii, ci concrete și efective (*Artico c. Italiei*, par. 33), acest drept nu poate fi considerat efectiv decât dacă observațiile sunt în mod real „ascultate”, adică în mod serios analizate de către instanța sesizată. Altfel spus, art. 6 pune în sarcina instanței obligația de a proceda la o analiză efectivă a apărărilor, argumentelor și cererilor în probațiune ale părților, care include dreptul de a le aprecia relevanța (*Van de Hurk c. Olandei*, par. 59).

B. Aplicarea principiilor generale în cauzele împotriva României.

Utilizarea înregistrărilor audio-video. În cauza *Beraru c. României* Curtea a arătat că este conștientă că utilizarea casetelor audio poate să ridice, în primul rând, o problemă în temeiul art. 8 din Convenție. Cu toate acestea, reclamantul nu a formulat o astfel de cerere. Cu toate acestea, atunci când se efectuează o analiză în temeiul art. 6, trebuie să se țină seama de constatările Curții în temeiul art. 8, din hotărârea *Dumitru Popescu (nr. 2)*, cu privire la fondul dispozițiilor românești relevante referitoare la supravegherea convorbirilor telefonice, în vigoare la momentul respectiv. Curtea a declarat că, la momentul procesului, dreptul aplicabil nu oferea suficiente garanții împotriva ingerinței arbitrare în viața privată a reclamantului. S-a stabilit, între altele, că autorizația prealabilă de supraveghere a convorbirilor telefonice a fost eliberată de un procuror, și nu de o instanță independentă și imparțială.

Curtea a reiterat că probele nu au valoare prestabilită în cadrul procedurii penale a statului pârât. Instanțele au libertatea de a interpreta probele în contextul cauzei și în lumina tuturor celorlalte mijloace de probă prezentate în fața acestora (a se vedea *Dumitru Popescu*, citată anterior, par. 110).

Curtea a observat că înregistrările au jucat un rol important în seria de probe apreciate de instanțe. Astfel, la începutul procedurii, instanța de prim grad a considerat că era absolut necesar un raport de expertiză tehnică privind înregistrările și a dispus întocmirea unui astfel de raport. Mai mult, instanța de prim grad și-a întemeiat raționamentul pe transcrierile înregistrărilor, concluzionând că acestea „nu lasă loc de prea multe îndoieli” în ceea ce privește vinovăția inculpatului, deși admitea totodată că declarațiile date de co-inculpați nu erau pe deplin fiabile deoarece se putea „considera [...] că au o [...] doză de subiectivitate”.

În ciuda importanței înregistrărilor în aprecierea probelor, instanța de prim grad și-a schimbat poziția inițială privind necesitatea întocmirii unui raport de expertiză tehnică pentru a se stabili autenticitatea înregistrărilor. La sfârșitul procesului, a considerat că raportul era inutil și și-a revizuit decizia privind propunerea acestei probe.

În plus, deși, înainte de pronunțarea hotărârii, I.N.E.C. a prezentat un raport de expertiză tehnică în care se preciza că existau îndoieli cu privire la autenticitatea înregistrărilor, instanța de prim grad s-a bazat pe transcrieri în loc să redeschidă procedura pentru a le permite părților să prezinte observații cu privire la raport.

Curtea subliniază că instanțele interne nu numai că și-au întemeiat hotărârile pe înregistrări cu o autenticitate contestată, dar nici nu au răspuns la argumentele reclamantului conform cărora nu i-au fost prezentate transcrierile și, prin urmare, nu le cunoștea conținutul.

În concluzie, Curtea a reținut că niciuna dintre neregularitățile constatate în faza de urmărire penală și cea de judecată în primă instanță nu a fost remediată ulterior de către instanța de apel. Deși avea competență să verifice

toate aspectele cauzei atât în fapt, cât și în drept, Înalta Curte de Casație și Justiție nu a efectuat o nouă cercetare judecătorească asupra probelor disponibile și a argumentelor de fapt și de drept formulate de părți. Atât Curtea de Apel București, cât și Înalta Curte de Casație și Justiție nu au făcut decât să reitereze constatările procurorului și nu au cercetat plângerile formulate în mod repetat de către inculpați în legătură cu neregularitățile din cursul procesului.

Având în vedere constatările de mai sus, Curtea a concluzionat că procesul în litigiu, în ansamblu, nu a respectat cerințele unui proces echitabil și a constatat încălcarea art. 6 par. 1 coroborat cu art. 6 par. 3 lit. b), c) și d) din Convenție.

În cauza *Botea c. României* Curtea a reamintit că nu este rolul său de a stabili de principiu admisibilitatea unui anumit tip de probe, spre exemplu al probelor obținute în mod nelegal, mai ales că există jurisprudență anterioară în care s-a stabilit că utilizarea ca singură probă a unei conversații telefonice obținută ilegal nu intră în conflict cu cerințele unui proces echitabil, în sensul art. 6 din Convenție.

Analiza Curții trebuie să privească caracterul echitabil al procedurii în ansamblu, incluzând aici și modalitatea în care au fost obținute probele. În determinarea caracterului echitabil trebuie analizat dacă drepturile apărării au fost respectate, în special dacă reclamantul a avut posibilitatea de a contesta autenticitatea probei și de a se opune utilizării acesteia. De asemenea, trebuie analizată calitatea probei, inclusiv dacă circumstanțele în care a fost obținută creează vreun dubiu cu privire la autenticitatea sa.

În prezenta cauză, Curtea a constatat faptul că utilizarea interceptărilor telefonice impune, în primul rând, o analiză pe tărâmul art. 8 din Convenție, dar reclamantul nu a invocat acest aspect

în cererea sa, motiv pentru care Curtea a analizat conformitatea cu dispozițiile art. 6 din Convenție, reținând însă jurisprudența sa anterioară împotriva României și faptul că în cauza *Dumitru Popescu c. României* a concluzionat că la acel moment legislația internă în materia interceptărilor convorbirilor telefonice nu avea suficiente garanții împotriva arbitrariului și că autorizarea prealabilă era emisă de procuror, iar nu de o instanță independentă și imparțială.

Curtea a reamintit că probele nu au un rol predeterminat în procedura internă, instanțele fiind libere să le interpreteze în funcție de contextul cauzei. În prezenta cauză, probele utilizate de instanță au fost declarațiile celorlalți inculpați date în faza de urmărire penală și înregistrările convorbirilor telefonice. Curtea a reținut că înregistrările au avut un rol determinant în probatoriul administrat, instanța solicitând din oficiu o expertiză tehnică la începutul procesului. De asemenea, a mai reținut că instanța internă și-a întemeiat hotărârea de condamnare pe aceste interceptări, considerând că nu lasă loc de dubiu, în schimb a reținut că declarațiile celorlalți inculpați erau subiective și nu prezentau suficientă încredere, mai ales că aceștia și-au schimbat declarațiile în fața instanței.

În ciuda importanței pe care proba o avea în cursul procesului penal, instanța internă a revenit asupra dispoziției inițiale de a efectua expertiza tehnică, considerând că nu este necesară, iar ulterior depunerii raportului de expertiză de către INEC a trecut la judecarea cauzei, fără a da posibilitatea părților să pună concluzii cu privire la acest aspect.

Curtea a reținut că instanțele interne nu numai că și-au întemeiat hotărârea de condamnare pe înregistrările a căror autenticitate era pusă la îndoială, dar nici nu au răspuns alegațiilor reclamantului cu privire la faptul că nu i-au fost puse la dispoziție transcrierile și nu cunoaște

conținutul acestora. Instanțele interne nici nu au ascultat înregistrările în ședință publică, nici nu au răspuns reclamantului care a invocat nelegalitatea probelor.

Analizând garanțiile existente cu privire la evaluarea și admisibilitatea probelor și modul în care acestea au fost folosite, Curtea a notat că procedura în cazul reclamantului a fost contrară dreptului la un proces echitabil, constatând încălcarea art. 6 par. 1 din Convenție.

În cauza *Ulariu c. României* reclamantul a arătat că transcrierile convorbirilor nu constituie probe legal administrate potrivit legislației naționale întrucât au fost autorizate și realizate în timpul actelor premergătoare, și nu după începerea urmăririi penale contra reclamantului. Curtea a constatat că instanțele naționale au răspuns acestui argument al reclamantului, prin interpretarea dispozițiilor incidente din Codul de procedură penală aplicabile în cauză (*Niculescu*, par. 123). Mai mult, reclamantul a avut posibilitatea de a asculta înregistrările în cauză pe parcursul procesului în primă instanță și de a verifica exactitatea transcrierilor. Acesta nu a contestat că aceste conversații ar fi avut loc și nici autenticitatea conținutului lor (*a contrario*, *Schenk c. Elveției*, hotărârea din 12 iulie 1988).

De asemenea, Curtea a arătat că, în conformitate cu dreptul procesual român, probele nu au o valoare prestabilită sau o anumită ierarhie. Instanța europeană a apreciată că în cauză este relevant că înregistrările nu au constituit singurul mijloc de probă supus aprecierii suverane a judecătorului. Într-adevăr, Ministerul Public și instanțele naționale au coroborat înregistrările cu alte mijloace de probă, cum ar fi declarațiile martorilor, astfel încât înregistrările nu constituie singurul element care le-a format intima convingere cu privire la vinovăția

reclamantului. Mai mult, reclamantul a avut posibilitatea de a adresa întrebări lui T.C., L.S. și L.M. Având în vedere acestea, Curtea a apreciat că utilizarea înregistrărilor convorbirilor nu l-a privat pe reclamant de un proces echitabil și prin urmare, acest capăt de cere a fost respins ca vădit neîntemeiat, conform art. 35 par. 3 lit. a și 4 din Convenție.

În cauza *Valentino Acatrinei c. României* Curtea a observat că instanțele naționale, invocând dispozițiile Codului de procedură penală, au reținut ca mijloc de probă procesul-verbal întocmit de procuror privitor la convorbirile telefonice dintre inculpați ce au avut loc în etapa actelor premergătoare.

Deși inculpații au susținut că înregistrările au fost obținute ilegal și s-a dovedit că nu erau nici originale și nici autentice, instanțele naționale au răspuns detaliat acestor critici.

Curtea a constatat că reclamantul s-a implicat de bunăvoie în conversațiile incriminatoare (*Bykov*, par. 102). Mai mult decât atât, reclamantul și avocatul său au avut numeroase ocazii pentru a discuta cu privire la valabilitatea acestor înregistrări, iar instanțele au furnizat răspunsuri ample la criticile acestora. Nu poate fi ignorat faptul că reclamantul nu a contestat autenticitatea conținutului convorbirilor înregistrate, aspect pe care l-au subliniat și instanțele naționale atunci când au examinat autenticitatea înregistrărilor (a se vedea *Dumitru Popescu*, par. 109).

Curtea a constatat că probele nu au un rol pre-determinat, o ordine de preferință în procedura penală, instanțele fiind libere să le interpreteze în funcție de circumstanțele cauzei și de elementele de care dispun (*Dumitru Popescu*, par. 110). În prezenta cauză, Curtea a observat că instanțele naționale nu au considerat înregistrările ca reprezentând o mărturisire a comiterii infracțiunilor și nici nu le-au atribuit un rol primordial și

esențial în stabilirea vinovăției (*Bykov*, par. 103); dimpotrivă, înregistrările au avut un rol limitat într-un probatoriu complex ce a fost analizat detaliat de instanțe.

După examinarea garanțiilor rezultate din analiza admisibilității și loialității probelor obținute, natura și gradul pretinselor constrângeri, precum și gradul de utilizare a materialului obținut în urma înregistrării convorbirilor în etapa actelor premergătoare, Curtea a considerat că utilizarea transcrierii convorbirilor interceptate și înregistrate nu a încălcat dreptul la apărare al reclamantului.

Utilizarea expertizelor medico-legale.
În cauza *Fodor c. României* Tribunalul Cluj a reținut că reclamantul nu a contestat concluziile raportului medico-legal. Or, a reținut Curtea, reclamantul a contestat de o manieră explicită acest raport și a cerut excluderea observațiilor clinice pe care s-a bazat, ca fiind tardive. În propriile cuvinte ale Tribunalului, acest raport era esențial pentru coroborarea susținerilor persoanei vătămate. De fapt, era singura probă care stabilea o legătură de cauzalitate între pretinsa agresiune din data de 4 octombrie 2005 și leziunile constatate în mai 2006. De altfel, era determinant nu doar pentru stabilirea stării de fapt, ci, în egală măsură, pentru încadrarea ei în drept și pentru individualizarea pedepsei.

Cât despre examenul medical realizat în data de 6 octombrie 2005, Curtea a constatat că acesta nu a stabilit decât un diagnostic prezumtiv și că medicul curant nu s-a pronunțat asupra cauzelor eventualelor leziuni. Deși acesta a apreciat că un examen medico-legal era necesar pentru confirmarea diagnosticului, victima a omis să se prezinte la Institutul medico-legal.

În acest condiții, Curtea a constatat că decizia din data de 30 mai 2007 este viciată de o apreciere incontestabil inexactă a unei probe esențiale în cauză

(*mutatis mutandis*, *Udorovic c. Italiei*, par. 58).

Fără să speculeze asupra consecințelor unei eventuale luări în considerare de către tribunal a criticilor reclamantului la adresa raportului de expertiză medico-legală, Curtea nu a putut accepta teza Guvernului, potrivit căroră ele nu au avut nici o incidență asupra soluției din cauză.

Curtea a considerat suficiente aceste elemente pentru a reține, ca urmare a neasigurării unui proces echitabil reclamantului de către tribunal, o încălcare a art. 6 par. 1 din Convenție.

Utilizarea declarațiilor coinculpților. În cauza *Leontin Pop c. României*, s-a constatat că recursul promovat de reclamant a criticat soluția instanței de apel, având în vedere greșita coroborare a probelor, faptul că instanțele și-au întemeiat soluția de condamnare pe declarația lui I.P., care, de fapt, urmărea să obțină o reducere a pedepsei. S-a mai invocat nelegala percheziție a camionului, lipsa de imparțialitate a instanțelor care au fost influențate de către media.

În ceea ce privește pretinsa inechitate a procedurii, mai ales sub aspectul mijloacelor de probă administrate în cauză, Curtea a constatat că perchezițiile efectuate în speță s-au desfășurat în conformitate cu prevederile din dreptul intern, având în vedere caracterul flagrant al faptelor.

Cu privire la alegațiile reclamantului care s-a plâns că instanțele s-au bazat pe depoziția co-inculpatului I.P., Curtea a observat că instanțele au calificat această depoziție ca fiind una coerentă și în coroborare cu declarațiile altor martori, inclusiv cu o parte din declarațiile inculpatului. Pe de altă parte, explicațiile oferite de reclamant, pentru a justifica prezența sa în Turcia la momentul încărcării acestuia cu marfă și pentru revenirea în țară cu un autobuz, nu au fost apreciate ca fiind credibile de către

instanțele naționale.

În aceste condiții, Curtea a constatat că depoziția lui I.P., analizată individual și în relație cu alte mijloace de probă, a fundamentat concluzia instanțelor naționale privind săvârșirea de reclamant a infracțiunii de trafic de droguri.

În plus, reclamantul a beneficiat de o procedură contradictorie și a avut posibilitatea de a-și prezenta argumentele în fața instanțelor naționale și de a contesta mijloacele de probă prezentate. Prima instanță a făcut o analiză detaliată a tuturor aspectelor în cauză într-o hotărâre amplu motivată, aspecte confirmate și de Înalta Curte de Casație și de Justiție.

Prin urmare, Curtea a apreciat că nu sunt întemeiate afirmațiile reclamantului că nu au fost respectate drepturile apărării din prisma modului de evaluare a mijloacelor de probă de către instanțe. În consecință, Curtea a constatat neîncălcarea art. 6 din Convenție.

În cauza *Mateiuc c. României* reclamantul s-a plâns de valoarea probantă diferită pe care instanțele interne au acordat-o declarației date de coinculpatul G.S. în fața organelor de poliție. Acesta arată că, în cadrul primei proceduri, instanța și-a bazat hotărârea de condamnare pe această declarație, în timp ce în cadrul celor două proceduri ulterioare, având ca obiect fapte similare, instanțele au considerat această probă ilegală.

Curtea consideră că nu este atribuția sa de a se pronunța cu privire la legalitatea declarației date de G.S. în fața poliției; menirea sa constă mai degrabă în a examina dacă modul în care instanțele naționale s-au folosit de această probă, pentru a justifica condamnarea reclamantului, a fost conform cu principiile dreptului la un proces echitabil (*Ulariu c. României*). În această privință, Curtea notează că în cadrul primei proceduri desfășurate

împotriva reclamantului, fiind achitat în prima instanță și condamnat în fața instanțelor superioare, acesta a putut să-și expună argumentele în cursul dezbaterii contradictorii desfășurate înaintea Înaltei Curți, care s-a pronunțat în ultimă instanță. Subliniază că Înalta Curte a analizat argumentele sale și le-a respins, printr-o hotărâre motivată corespunzător (*Bycov c. Rusiei*).

Curtea notează în special că, în cursul procesului, prima instanță s-a bazat pe declarația lui G.S., făcută în fața poliției, reținând că faptele imputate reclamantului sunt dovedite, dar că nu prezintă gradul de pericol social al unei infracțiuni; achitarea reclamantului nu a fost, așadar, întemeiată pe eventuala nelegalitate a acestei probe. Curtea observă, de asemenea, că și curtea de apel, și Înalta Curte au confirmat că declarația făcută de G.S. la 4 iulie 2006 în fața organelor de poliție a fost luată cu respectarea legii. Pentru a dispune condamnarea reclamantului, aceste instanțe s-au bazat pe un mijloc de probă a cărui legalitate nu era pusă la îndoială, din punctul lor de vedere. Curtea consideră că concluziile ulterioare la care au ajuns instanțele, în cadrul celorlalte două proceduri distincte, în sensul că această probă ar avea un caracter ilegal, nu pot să afecteze echitatea primei proceduri, în ansamblul ei (*a contrario S.C. IMH Suceava S.R.L. c. României*).

Pe de altă parte, în ceea ce privește prima procedură, instanțele naționale au examinat mai multe elemente, printre care declarațiile administratorilor societăților comerciale care au fost controlate de reclamant și de G.S. și declarațiile celor doi angajați ai acestora. Nimic nu permite, așadar, să se tragă concluzia că aprecierea instanțelor naționale cu privire la elementele de probă prezentate în fața lor a fost arbitrară sau că dreptul la apărare al reclamantului nu a fost respectat. În plus, Curtea observă că

instanțele naționale au motivat corespunzător decizia lor, pentru fiecare din procedurile declanșate împotriva reclamantului, indicând dacă elementele de probă se coroborează sau nu cu alte elemente. În concluzie, chiar dacă infracțiunile imputate reclamantului în cadrul celor trei proceduri sunt identice, Curtea apreciază că acestea se disting în ceea ce privește elementele de probă din dosare. Curtea a statuat că în cauză nu a existat o încălcare a art. 6 par. 1 din Convenție.

Utilizarea declarațiilor de martori. În cauza *Văduva c. României* curtea a reținut că reclamantul a fost achitat de tribunal pe motiv că probele împotriva acestuia nu erau concludente. Cu toate acestea, în baza aceluiași probe aflate la dosar, reclamantul a fost apoi condamnat de curtea de apel și Înalta Curte de Casație și Justiție. Nici curtea de apel, nici Înalta Curte de Casație și Justiție nu au procedat la ascultarea nemijlocită a reclamantului sau a martorilor.

În prezenta cauză, reclamantul a prezentat ca motive de recurs erorile fundamentale asupra faptelor survenite în hotărârile instanțelor de grad inferior. Înalta Curte de Casație și Justiție a examinat recursul în acest cadru legal. Instanța trebuia să decidă ce importanță acordă declarațiilor date inițial de T.T. și schimbării ulterioare a poziției acestuia, precum și celorlalte probe contestate de reclamant. Astfel, instanța trebuia să facă o evaluare completă a vinovăției sau nevinovăției reclamantului în raport cu învinuirile aduse acestuia din moment ce aceleași probe au condus atât la achitarea, cât și la condamnarea acestuia. Mai mult, atât curtea de apel, cât și Înalta Curte de Casație și Justiție au făcut o evaluare privind caracterul prezumtiv lipsit de onestitate al reclamantului în timpul procesului. Deși reclamantul a contestat modul în care curtea de apel a

apreciat caracterul său prezumtiv lipsit de onestitate, acest capăt de cerere nu a fost soluționat de Înalta Curte de Casație și Justiție.

Problemele ridicate pot fi considerate, în mod justificat, ca prezentând o oarecare complexitate și nu puteau fi evaluate corespunzător fără ascultarea nemijlocită, de către instanță, a reclamantului și a martorilor. De asemenea, pentru a-l condamna pe reclamant, curtea de apel și Înalta Curte de Casație și Justiție s-au bazat pe declarația inițială a lui T.T. și pe transcrierile convorbirilor. Reclamantul a contestat însă în mod repetat legalitatea înscrisurilor respective.

Legalitatea declarației inițiale a lui T.T. a fost verificată și confirmată de tribunal, însă instanțele nu au examinat legalitatea transcrierilor convorbirilor telefonice. Curtea a reținut că, deși relevanța și importanța acelei probe nu a fost contestată în timpul procesului, instanțele nu au putut obține o expertiză asupra conținutului ei deoarece procurorul a refuzat să permită experților desemnați de instanță să examineze materialul respectiv. De asemenea, nu s-a dat curs cererilor reclamantului ca procurorul să prezinte o copie a autorizației de interceptare și ca toate transcrierile să fie puse la dispoziție, deși reclamantul a prezentat argumente privind relevanța lor pentru apărare. Deși nu are sarcina de a evalua relevanța acestei probe, Curtea a reținut că instanțele interne nu i-au permis reclamantului să folosească garanțiile procedurale prevăzute de lege pentru a contesta autenticitatea și acuratețea transcrierilor.

În ultimul rând, Înalta Curte de Casație și Justiție s-a bazat pe procesele-verbale întocmite de investigatorii sub acoperire. Reclamantul a contestat folosirea acestor procese-verbale în toate gradele de jurisdicție și a cerut audierea investigatorilor sub acoperire și a colaboratorului acestora. Autoritățile interne nu au

prezentat motive întemeiate pentru neascultarea acestor martori. Condamnarea reclamantului s-a bazat în mare măsură, dacă nu chiar în cea mai mare măsură, pe declarațiile date de martori în faza de urmărire penală. Cu toate acestea, apărării nu i s-a acordat niciodată posibilitatea de a le adresa întrebări, nici măcar într-o ședință secretă în care li s-ar fi putut garanta confidențialitatea, posibilitate care era prevăzută de legea internă. Aceeași concluzie este valabilă în ceea ce privește omisiunea instanței interne de a proceda la ascultarea nemijlocită a martorului D.C., presupus informator al poliției, a cărei declarație dată în prezența procurorului constituia, în opinia Guvernului, unul dintre cele mai incriminatoare înscrisuri în privința reclamantului.

Curtea a concluzionat că, prin condamnarea reclamantului în lipsa ascultării nemijlocite a acestuia sau a martorilor și în lipsa unei examinări corespunzătoare a cererilor acestuia pentru expertizarea înregistrărilor convorbirilor telefonice și pentru audierea corespunzătoare a investigatorilor sub acoperire și a colaboratorului, autoritățile interne nu au oferit practic garanțiile corespunzătoare pentru a contrabalansa problemele cauzate apărării prin limitarea drepturilor acesteia. În consecință, Curtea a constatat că a fost încălcat art. 6 par. 1 din Convenție.

Condamnarea în lipsa unor probe solide. În cauza *Iulian Popescu c. României* situația de fapt a constat în aceea că în noaptea de 9 februarie 2004, o patrulă a poliției a surprins în flagrant săvârșirea unui furt dintr-un magazin din Râmnicu-Sărat. Agenții s-au îndreptat în direcția magazinului și au văzut un bărbat în fața acestuia. Zărind mașina poliției, bărbatul a intrat înăuntru, presupunându-se că pentru a-și avertiza complicitii. La scurt timp, doi bărbați au ieșit din magazin și au fugit în direcții opuse.

Intrând, poliția a găsit două genți mari cu bunuri din magazin ce fuseseră abandonate de suspecți când fugiseră. Agenții au plecat în urmărire și au văzut pe unul din suspecți urcând într-un Olcit alb, al cărui șofer a demarat și a scăpat pe străzile adiacente. Nu au reușit să vadă numărul de înmatriculare sau fața șoferului. Unul dintre agenți l-a prins pe cel de-al doilea suspect. După ce l-au dus la secție, s-au întors la fața locului pentru a căuta mașina în zonă. Aceștia l-au găsit pe reclamant stând în mașina sa, un Olcit alb, într-o parcare, observând că motorul vehiculului era cald. Reclamantul a fost arestat, fiind suspectat că a participat la furt.

Reclamantul a fost interogat la secția de poliție în aceeași noapte. Acesta a negat orice implicare în furt, spunând că era pe drum spre Târgu Neamț, în interes de afaceri. Cel de-al doilea suspect prins în noaptea evenimentului a negat, de asemenea, participarea la furt. Ambii au negat că s-ar fi cunoscut. A doua zi dimineată, a fost percheziționată mașina reclamantului, fiind găsite diferite unelte ce puteau fi folosite la intrarea/ieșirea prin efracție. Reclamantul a susținut că le utiliza pentru reparații la mașina. Cei doi au fost arestați pe tot parcursul cercetării. La 4 martie 2004, pe baza probelor adunate de la fața locului, a rapoartelor de expertiză criminalistică și a declarațiilor agenților ce au fost implicați în eveniment, procurorul i-a trimis în judecată pe reclamant și pe cel de-al doilea suspect prins.

Reclamantul a invocat lipsa caracterului echitabil al procedurii, în special faptul că a fost condamnat în lipsa unor probe solide.

Curtea a constatat că susținerile reclamantului nu sunt justificate de probele existente la dosar. Astfel, hotărârile instanțelor interne s-au întemeiat pe mijloace de probă ce au fost administrate direct și pe care reclamantul

le putea combate. Este adevărat că toate probele au fost propuse de procuror, însă apărătorul reclamantului nu a solicitat administrarea și a altor probatorii, iar, pe parcursul procedurii, partea nu a contestat calitatea serviciilor prestate de avocat.

În ceea ce privește modul în care instanțele au interpretat probele, Curtea a reiterat că, în absența oricărui element de arbitrar, acest aspect cade exclusiv în competența jurisdicțiilor naționale, care sunt cel mai bine plasate pentru a face acest lucru (*García Ruiz c. Spaniei*, par. 28). Pentru aceste considerente, Curtea a concluzionat că nu sunt elemente care să conducă la ideea încălcării art. 6 din Convenție.

10. Agenți provocatori.

A. Principii generale.

Curtea a statuat că textul Convenției nu interzice folosirea, în timpul anchetei și în măsura în care natura infracțiunii o justifică, a unor surse cum ar fi informatorii anonimi, însă utilizarea ulterioară a acestora de judecătorul de fond, pentru a întemeia soluția de condamnare, ridică o problemă diferită.

Intervenția agenților infiltrați trebuie să fie limitată și însoțită de garanții corespunzătoare împotriva abuzului, având în vedere că interesul public nu ar putea justifica utilizarea unor probe obținute în urma unei provocări polițienești (*Teixeira de Castro c. Portugaliei*, par. 34-36).

În jurisprudența sa referitoare la art. 6 par.1 din Convenție, Curtea a făcut o distincție detaliată între conceptul de înscenare și utilizarea tehnicilor legale ale activităților sub acoperire și a afirmat obligația instanțelor interne de a face o analiză atentă a materialului aflat la dosar atunci când un acuzat invocă o înscenare din partea poliției. Curtea a stabilit că, în timp ce utilizarea metodelor speciale de investigare - îndeosebi a tehnicilor sub acoperire - nu încalcă dreptul la un proces echitabil, riscul de incitare din partea

poliției, implică folosirea acestor tehnici în limite clare (*Ramanauskas c. Lituaniei*).

În acest context, Curtea a subliniat și că rolul său, potrivit art. 6 par.1 din Convenție, nu este să stabilească dacă anumite mijloace de probă au fost obținute ilegal, ci mai degrabă să analizeze dacă o astfel de "ilegalitate" a avut drept consecință încălcarea unui alt drept protejat prin Convenție. Astfel, Curtea a analizat calitatea aprecierilor făcute de instanțele interne cu privire la pretinsa înscenare și a verificat dacă acestea au asigurat în mod adecvat dreptul la apărare al inculpatului, în special dreptul la proceduri contradictorii și la egalitatea armelor (*Ramanauskas c. Lituaniei*, par. 49-61; *Malininas c. Lituaniei*, par. 34-35 *Bykov c. Rusiei*, par. 88 - 93).

În cazul în care proba principală este rezultatul unei operațiuni polițienești cu agenți infiltrați, autoritățile naționale trebuie să dovedească că existau motive pertinente pentru organizarea unei asemenea activități împotriva unei persoane determinate (*Ramanauskas c. Lituaniei*, par. 63). În cele din urmă, dacă informațiile divulgate de organele de urmărire penală nu permit Curții să constate dacă reclamantul a fost sau nu victima unei provocări, este crucial de observat procedura în cadrul căreia a fost analizată susținerea reclamantului privind existența unei provocări pentru a verifica dacă, în cauză, drepturile apărării au fost protejate în mod adecvat, în special principiul contradictorialității și cel al egalității armelor (*Ramanauskas*, citată anterior, par. 70-71, *Bulfinsky c. României*, par. 44)

Curtea a reamintit că există provocare din partea organelor de cercetare dacă acestea nu se limitează la a examina într-o manieră pur pasivă activitatea ilicită, ci exercită asupra unei persoane o influență de natură a o instiga la comiterea

unei infracțiuni pe care, în lipsa acestei influențe, nu ar fi săvârșit-o, în scopul de a facilita constatarea, probarea și urmărirea penală a infracțiunii (*Teixeira de Castro c. Portugaliei*, par. 38; *Bannikova c. Rusiei*).

B. Aplicarea principiilor generale în cauzele împotriva României.

Nu s-a constatat existența unei provocări. În cauza *Blaj c. României*, Curtea constată că, înainte de declarația lui N.D., autoritățile nu dispuneau de elemente din care să reiasă că reclamantul a săvârșit vreo infracțiune de luare de mită. Declarația lui N.D., dată după prinderea sa în flagrant delict, a stat la baza suspectării reclamantului. Trebuie constatat că T.G. a indicat în denunțul său că reclamantul era președintele comisiei, asupra căruia N.D. i-a promis influența. Întemeindu-se pe aceste elemente, parchetul l-a autorizat pe N.D. să-l abordeze pe reclamant, în schimbul unei reduceri a pedepsei.

Oferindu-i lui N.D. o oarecare protecție și furnizându-i materialul tehnic necesar, anchetatorii au influențat în mod cert cursul evenimentelor. Totodată, ținând cont de obligațiile de verificare a plângerilor penale și de importanța combaterii efectelor corupției într-un stat de drept și într-o societate democratică, Curtea constată că poliția nu și-a depășit atribuțiile (*Miliniene c. Lituaniei*). Consideră că rolul anchetatorilor nu a constituit un factor determinant în comiterea faptelor. Elementul esențial a fost în speță comportamentele lui N.D. și al reclamantului. Anchetatorii nu s-au grefat pe activitatea criminală și nu au provocat-o, N.D. jucând în cauză rolul unui agent infiltrat, iar nu acela al unui agent provocator. În plus, nu există vreo probă că N.D. l-a constrâns pe reclamant să accepte plicul pe care i l-a lăsat pe birou.

Curtea reține că, în cadrul procedurii penale, reclamantul a avut posibilitatea

să ridice, într-o manieră efectivă, problema provocării polițienești. În această privință Înalta Curte a reținut că au existat suficiente indicii care au determinat parchetul să autorizeze înregistrarea convorbirilor. Întemeindu-se pe actele dosarului, în special pe înregistrările audio-video a convorbirilor dintre reclamant și N.D., din 3 mai 2004, Înalta Curte a reținut că a existat o înțelegere prealabilă între reclamant și N.D. și că nu a existat o provocare polițienească în speță.

Curtea reține de asemenea că T.G. și N.D. au participat la procedură și au fost audiați public de Înalta Curte. Reclamantul a avut ocazia să interogheze martorii și să le pună în discuție credibilitatea. De asemenea, el a avut ocazia să asculte înregistrările originale ale conversațiilor cu N.D. și nu a contestat decât o singură frază redată. Înalta Curte a ținut cont de afirmațiile reclamantului și a explicat de ce, în ciuda unei inexactități în transcrieri, a reținut responsabilitatea penală a reclamantului. Așadar, reclamantul a beneficiat de garanțiile procedurale adecvate înaintea jurisdicțiilor naționale. Față de cele de mai sus, Curtea a concluzionat că nu a existat în speță o încălcare a art. 6 par. 1 din Convenție.

În cauza *Ulariu c. României* Curtea a reținut că, din dosarul cauzei reiese că L.S. este un simplu particular și nu era colaborator al poliției. Din perspectiva lui T.C., acesta nu a făcut decât să răspundă cererii persoanei interesate. T.C. s-a întâlnit cu reclamantul și cu L.S., având aprobarea superiorilor, aceștia din urmă autorizând înregistrarea conversațiilor. Având în vedere circumstanțele cauzei și comportamentul lui L.S., existau motive obiective să se creadă că reclamantul se pregătea să săvârșească infracțiunea de dare de mită, ceea ce a justificat decizia parchetului de autoriza ca T.C. să se întâlnească cu L.S. și cu reclamantul.

Curtea a subliniat, de asemenea, că în decizia sa definitivă, instanța supremă a menționat că reclamantul făcea deja obiectul unei cercetări penale pentru alte fapte de corupție într-un alt dosar, cu nr. 11/P/2003.

Întâlnirile au avut loc numai la inițiativa lui L.S. sau a reclamantului (*a contrario*, *Ramanauskas*, citată anterior). Conform înregistrărilor realizate cu prilejul acestor întâlniri, al căror conținut nu a fost contestat de către reclamant, acesta din urmă i-a solicitat lui T.C. să intervină în favoarea sa în dosarul penal nr. 11/P/2003, în schimbul unei sume de bani. Nu a fost exercitată nicio constrângere asupra reclamantului din partea lui T.C. pentru a săvârși infracțiunea (*a contrario*, *Malininas c. Lituaniei*, par. 37). T.C. chiar i-a cerut reclamantului să îi acorde timp pentru că înțelegea pericolul la care se expune în cazul în care „aranjamentul” ar fi descoperit. Curtea a apreciat că T.C. a jucat în cauză rolul agentului infiltrat, dar nu cel al agentului provocator. În cauză, poliția nu a depășit atribuțiile sale, având în vedere obligația acesteia de a verifica plângerile penale și importanța de a contracara efectul coroziv pe care corupția judiciară o are asupra statului de drept într-o societate democratică (*Miliniene c. Lituaniei*, par. 38; *Trifontsov c. Rusiei*).

În ceea ce privește intervenția lui T.C. în cadrul procesului penal, Curtea a arătat că instanțele naționale au analizat alegațiile privind „provocarea polițienească” și s-au aplecat asupra atitudinii lui T.C. și a caracterului întemeiat al autorizației care a fost emisă pentru întâlnirea cu L.S. și cu reclamantul. Instanțele au examinat, de asemenea, rolul lui T.C. în săvârșirea infracțiunii de către reclamant (*a contrario*, *Veselov și alții c. Rusiei*).

Curtea a reținut, în egală măsură, că T.C. a participat în procesul penal și a fost ascultat în ședință publică de către

tribunal. Reclamantul a avut ocazia să îi adreseze întrebări și să creeze îndoieli cu privire la credibilitatea sa. De asemenea, reclamantul a putut să asculte înregistrările originale, care conțineau conversațiile sale cu T.C., și nu a contestat existența sau realitatea conținutului. În sfârșit, tribunalul nu și-a întemeiat soluția în mod exclusiv asupra declarației lui T.C., ci și asupra declarațiilor lui L.S. și L.M.

Având în vedere toate acestea, Curtea a apreciat că reclamantul a beneficiat de garanții procedurale adecvate și prin urmare, acest capăt de cere a fost respins ca vădit neîntemeiat, conform art. 35 par. 3 lit. a și 4 din Convenție.

S-a constatat existența unei provocări. În cauza *Bulfinsky c. României*, pentru a stabili dacă agenții de poliție sub acoperire s-au limitat sau nu la “investigarea activității infracționale într-un mod esențialmente pasiv”, Curtea a ținut seama de o serie de considerente. Nu a existat niciun indiciu că reclamantul sau coînculpații ar fi fost implicați anterior în infracțiuni legate de droguri. Curtea a observat că autoritățile nu au oferit detalii și nu au făcut trimitere la nicio probă obiectivă referitoare la comportamentul infracțional al suspectilor înainte de incidentele din data de 29 aprilie 2002. Mai mult chiar, nu s-au găsit droguri nici în posesia reclamantului, nici la el acasă.

De asemenea, Curtea a observat că părțile au dat interpretări diferite evenimentelor ce au avut loc la data de 29 aprilie 2002. În opinia autorităților, reclamantul și coînculpații săi acceptaseră să intermedieze tranzacția. Cu toate acestea, reclamantul, susținând că a fost vorba despre o înscenare a poliției, a declarat că nu știa ce conține punga, care, de fapt, îi aparținea colaboratorului poliției, Bogdan; de asemenea, reclamantul a mai susținut că drogurile din pungă aparțineau poliției.

În lumina acestor interpretări divergente, este esențial pentru Curte să

analizeze procedura în care a fost invocat capătul de cerere privind provocarea, pentru a se asigura că drepturile apărării au fost garantate în mod adecvat, în special dreptul la o procedură contradictorie și la egalitatea armelor (*Ramanauskas, citată anterior*, par. 60-61, și *Malininas, citată anterior*, par.34, *Khudobin c. Rusiei*, par. 133).

În condamnarea reclamantului și a coînculpaților săi, instanțele s-au bazat exclusiv pe probele obținute în cadrul urmăririi penale, și anume pe rapoartele scrise ale agenților sub acoperire și pe declarațiile suspectilor, precum și pe mărturiile inculpaților în fața primei instanțe. Instanțele nu au răspuns cererilor apărării de a se administra probe, în special cu privire la implicarea și rolul lui Bogdan, nici solicitării de a fi prelevate amprente digitale de pe pungile ce conțineau drogurile sau de a analiza înregistrările evenimentelor. În plus, instanțele nu i-au audiat pe agenții sub acoperire. Astfel, apărarea nu a avut nicio ocazie de a adresa întrebări martorilor. De asemenea, instanțele au hotărât să acorde prioritate declarațiilor obținute de anchetatori și au considerat că cele date în fața instanței de fond au fost false.

În lumina susținerilor inculpaților cu privire la implicarea poliției, instanțele interne nu ar fi putut să asigure respectarea principiului echității și, în special, a celui al egalității armelor fără a-i audia pe Bogdan și pe agenții de poliție sub acoperire și fără a le permite inculpaților să adreseze întrebări acestor persoane, măcar în scris. Mai mult chiar, instanța ar fi trebuit să analizeze sau cel puțin să ofere explicații mai detaliate cu privire la motivul respingerii celorlalte cereri de administrare de probe.

Curtea a arătat că nu poate reține în abstracto prioritatea ce ar trebui acordată declarațiilor date de un martor în ședință publică și sub jurământ în raport cu declarațiile aceluiași martor date în cursul

urmăririi penale, chiar dacă cele două sunt contradictorii (*Doorson c. Olandei*, par. 78). Totuși, Curtea a considerat că motivarea oferită de tribunal pentru justificarea priorității acordate declarațiilor lui D.C. în fața anchetatorilor ar putea ridica o problemă în ceea ce privește respectarea drepturilor apărării.

Curtea a observat totodată maniera sumară în care instanțele interne au respins susținerile privind înscenarea de către poliție. Aceasta a reținut că elementul comun al interpretărilor divergente ale părților asupra situației de fapt din cauză este că reclamantul și prietenii săi au negociat cu Gotti/Bogdan și apoi s-au întâlnit cu Sven.

În concluzie, deși a ținut seama de importanța și de dificultățile sarcinii anchetatorilor, Curtea a considerat că instanțele interne nu au cercetat suficient susținerile referitoare la înscenare. Pentru aceste motive, procedura reclamantului a fost lipsită de caracterul echitabil cerut de art. 6 din Convenție.

În cauza *Constantin și Stoian c. României* Curtea a observat, pentru început, că, pentru a contesta caracterul echitabil al procesului, reclamantii au prezentat două argumente. În primul rând, aceștia au susținut că au săvârșit infracțiunea numai din cauza intervenției agenților provocatori, primul reclamant pretinzând că a știut despre operațiunea sub acoperire a poliției, iar al doilea reclamant că a acceptat să îl însoțească pe primul reclamant la mașină numai pentru a primi banii concubinei sale. În al doilea rând, aceștia au susținut că, la momentul condamnării lor, Curtea de Apel nu a efectuat o examinare amănunțită a probelor.

Pentru a constata dacă agentul de poliție sub acoperire s-a limitat la «investigarea activității infracționale într-un mod în principal pasiv», în prezenta cauză Curtea a ținut seama de următoarele considerații. Nimic din trecutul reclamantilor nu a sugerat o predispoziție spre traficul de droguri. Doar

faptul că unul dintre ei era un consumator de droguri condamnat nu poate schimba concluzia Curții. Curtea a observat că procurorul nu a oferit detalii și nici nu s-a referit la vreo probă obiectivă, cu privire la pretinsul comportament infracțional al reclamantilor, în decizia sa de începere a urmăririi penale. În plus, nu s-a găsit heroină în posesia primului reclamant sau în casa celui de-al doilea reclamant.

De asemenea, Curtea a notat că părțile au oferit interpretări diferite ale evenimentelor care au avut loc la 18 noiembrie 2003. Potrivit Guvernului, primul reclamant a acceptat să intermedieze schimbul între investigatorul acoperit, a cărui identitate nu o cunoștea, și al doilea reclamant, iar drogurile găsite în mașina agentului proveneau din schimbul respectiv. Cu toate acestea, pretinzând provocarea din partea poliției, primul reclamant a declarat că a fost informat cu privire la operațiunea sub acoperire, în timp ce al doilea reclamant a pretins că a fost indus în eroare să accepte banii; ambii reclamantii susțin că cele două grame de heroină găsite de polițiști erau cele care au fost acordate de parchet pentru operațiunea sub acoperire.

În lumina acestei controverse și sub rezerva rolului său subsidiar cu privire la interpretarea probelor, Curtea a examinat dacă reclamantii au putut să conteste în mod eficient aspectul provocării.

Tribunalul a hotărât că probele obținute de la reclamantii, investigatorul acoperit și martori au confirmat că a existat provocare din partea poliției și, prin urmare, a achitat reclamantii pentru acest motiv.

Cu toate acestea, pe baza aceluiași probe, curtea de apel a anulat sentința și i-a condamnat pe reclamantii pentru trafic de droguri. Procedând astfel, curtea de apel nu a audiat persoanele cărora li s-au luat declarații în fața procurorului și a tribunalului. Aceasta a acordat mai multă importanță declarațiilor obținute de procuror și a considerat că declarațiile

date în fața instanței nu au fost conforme cu realitatea.

Curtea a reiterat că, atunci când i se solicită unei instanțe de control judiciar să examineze cauza în fapt și în drept și să se pronunțe cu privire la aspectul vinovăției sau nevinovăției reclamantului, precum în cazul de față, aceasta nu poate, în ceea ce privește procesul echitabil, să stabilească faptele în mod corespunzător, fără o examinare directă a probelor prezentate în persoană de către reclamant, în cazul în care acesta sau aceasta susține că nu a săvârșit fapta presupusă a constitui infracțiune (*Dănilă c. României*). În prezenta cauză, curtea de apel nu a examinat nicio probă și nici nu a audiat în mod direct reclamantul cu privire la fondul acuzațiilor; faptul că reclamantul nu au solicitat în mod expres examinarea unor probe suplimentare de către curtea de apel, după cum a subliniat Guvernul, nu împiedică instanța respectivă să ia măsuri pozitive în acest sens. De asemenea, ultimul cuvânt al reclamantilor în fața instanței nu poate fi echivalat cu dreptul acestora de a fi audiați de instanță în timpul procesului (*Constantinescu c. României*).

În afară de aceasta, sub rezerva faptului că nu poate trece cu vederea că depozițiile unui martor în ședință publică și sub jurământ ar trebui întotdeauna să fie prioritare altor declarații făcute de același martor în cursul urmăririi penale, nici măcar atunci când cele două sunt contradictorii (*Doorson c. Olandei*), Curtea nu a fost convinsă de raționamentul sumar al curții de apel pentru a justifica prioritatea acordată declarațiilor obținute de procuror. Curtea a observat, în special, că bănuielile nutrite de curtea de apel privind lipsa de onestitate a martorilor nu erau justificate de constatările anchetatorilor în această privință. Faptul că reclamantul au fost audiați de tribunal și au avut posibilitatea de a supune martorii unei confruntări la acel moment al procedurii nu schimbă convingerea Curții în această privință.

În cele din urmă, Curtea nu a fost convinsă de răspunsul pe care autoritățile, în special instanțele, l-au dat acuzațiilor de constrângere din partea poliției. Fie că primul reclamant era sau nu la curent cu acțiunea poliției și fie că al doilea reclamant a fost sau nu indus în eroare să accepte banii, faptele cauzei arată că, dacă nu ar fi existat solicitarea explicită a agentului de a cumpăra droguri, nu ar fi avut loc niciunul dintre evenimentele de la 18 noiembrie.

Curtea a considerat că instanța de apel nu a examinat în mod corespunzător schimbarea de poziție a primului reclamant, considerând, fără explicații suplimentare, că a refuzat, în fața instanțelor, să admită implicarea sa în traficul de droguri.

În concluzie, având în vedere importanța și dificultățile sarcinii investigatorilor, Curtea a considerat că acțiunile ofițerului de poliție sub acoperire și ale colaboratorului acestuia au avut drept consecință determinarea reclamantilor să săvârșească fapta penală pentru care au fost condamnați, depășind simpla investigație pasivă a activității infracționale existente, și că instanțele interne nu au investigat suficient acuzațiile de provocare. Pentru aceste motive, procesul reclamantilor a fost privat de caracterul echitabil impus de art. 6 din Convenție.

În cauza *Ali c. României*, pentru a stabili dacă agenții de poliție sub acoperire s-au limitat la "investigarea activității infracționale în mod pasiv" Curtea a luat în calcul mai multe considerente.

Astfel cum a subliniat reclamantul, percheziția domiciliară efectuată în apartamentul său nu a evidențiat implicarea sa în infracțiuni de droguri. De asemenea, Curtea a constatat că părțile au interpretat diferit evenimentele care au avut loc la data de 1 iunie 2001. În conformitate cu interpretarea autorităților, reclamantul și ceilalți coînculpați au fost

de acord cu tranzacția; potrivit versiunii reclamantului, care a invocat provocarea, acesta nu a cunoscut existența drogurilor în pungă și a crezut că bani primiți reprezentau plata pentru alte mărfuri, ale căror mostre au și fost găsite în pungă.

În lumina acestor interpretări divergente, Curtea a apreciat că este esențial să examineze dacă a existat sau nu o provocare din partea agenților statului, pentru a se asigura că dreptul la apărare a fost protejat în mod adecvat, în special cele două componente ale sale - dreptul la o procedură contradictorie și principiul egalității armelor (Ramanauskas și Malininas, citate anterior, și Khudobin c. Rusiei, nr. 59696/00).

Curtea a constatat că soluția de condamnare a reclamantului și a celorlalți coinculpați s-a fundamentat exclusiv pe probele obținute pe parcursul urmăririi penale: anume procesul-verbal întocmit de către agenții sub acoperire, declarația lui K.M., care însă și-a retractat susținerile inițiale, declarații de martori, precum și procesul-verbal întocmit cu ocazia percheziției domiciliare.

Curtea a reținut că martorii audiați au dat declarații cu privire la momentul imobilizării reclamantului, nu și cu privire la pretinsa activitate infracțională. Instanțele de judecată nu au examinat înregistrările de la momentul flagrantului și nici nu au audiat agenții sub acoperire, în ciuda solicitării exprese a reclamantului în faza apelului și la care acesta nu a primit niciun răspuns; în consecință, apărarea nu a avut posibilitatea obținerii audierii ofițerilor de poliție. Mai mult decât atât, instanțele au acordat preferință declarațiilor inițiale date de K.M. și au înlăturat declarațiile date în mod constant de către ceilalți inculpați precum și pe cele date ulterior de K.M., care și-a retractat afirmațiile inițiale.

Desigur, nu se poate reține în abstracto că declarațiile martorilor date în ședință publică, sub prestare de jurământ, prevalează în raport cu

declarațiile acelorași martori date în faza urmăririi penale, chiar și atunci când cele două sunt în conflict (Doorson c. Olandei, 26 martie 1996). Cu toate acestea, în cazul de față, Curtea a considerat că motivarea dată de tribunal pare să atribuie sarcina probei reclamantului și nu a explicat de ce declarațiile date în faza de urmărire penală aveau prioritate în raport cu cele date în fața instanței.

Având în vedere afirmațiile inculpaților referitoare la provocarea din partea poliției, Curtea a apreciat că instanțele naționale puteau garanta respectarea principiului dreptului la un proces echitabil, și în special a principiului egalității armelor, doar prin audierea investigatorilor sub acoperire ori prin adresarea de întrebări chiar și în scris.

În plus, instanța ar fi trebuit să motiveze mai substanțial care au fost considerentele pentru care a respins cererile reclamantului privind administrarea și a altor mijloace de probă (audierea martorilor propuși și vizionarea casei de la flagrant).

În concluzie, Curtea a considerat că instanțele naționale nu au analizat temeinic acuzațiile de provocare din partea agenților de poliție și a constatat că a fost încălcat dreptul la un proces echitabil prevăzut de art. 6 par. 1 din Convenție.

Nota redacției: Articolul reprezintă introducerea lucrării "Dreptul la un proces echitabil. Aspecte penale. Hotărâri ale Curții Europene a Drepturilor Omului pronunțate în cauzele împotriva României" (2 vol.), publicată de Editura Universitară, București, 2015, sub semnătura unui colectiv compus din: Cristinel Ghigheci, Mihaela Lavinia Cîrciumaru (coord.), Dragoș Călin, Ionuț Militaru, Mihaela Vasiescu, Roxana-Maria Călin, Anamaria-Lucia Zaharia, Paula-Andrada Coțovanu, Florin Mihăiță, Cristina Radu, Victor Horia Dimitrie Constantinescu, Irina Alexandra Gherghesu, Vasile Bozeșan, Beatrice Ramașcanu, Alexandra Lăncrăjan, Iulian Balan.